

OTDK-DOLGOZAT

2015

**MÓRAHALOM ÉS A SZT. ERZSÉBET GYÓGYFÜRDŐ KAPCSOLATA
2003-2013**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CITY OF MÓRAHALOM AND
THE ST. ERZSÉBET SPA FROM 2003 TO 2013**

Kézirat lezárva: 2015. január 6.

TARTALOM

1. Bevezetés	1
2. Szakirodalom elemzés.....	3
3. Mórahalom város bemutatása	7
3.1. Múlt.....	11
3.2. Jelen	14
3.3. Jövő.....	18
3.4. Településfejlesztési dokumentumelemzés	20
3.4.1. Mórahalom város kül – és belterületei	21
3.4.2. A város jövőképe.....	22
3.4.3. Fejlesztési irányelvek – háromszintű célhierarchia.....	23
3.4.4. Egészség és turizmus fejlesztése	24
3.4.5. Gazdaság fejlesztése.....	24
3.4.6. Mórahalom, közép – és hosszú távú céljai	24
3.4.7. A pillérek fejlesztési elképzelései	25
3.4.8. Városrészi, rövid távon megvalósítandó célok	26
3.4.9. Illeszkedés Mórahalom város területrendezési és a szabályozási tervéhez....	27
3.4.10. A fejleszteni kívánt akcióterületek kijelölése 2007 – 2013.....	27
3.4.11. Ingatlangazdálkodási terv	28
3.4.12. SWOT analízisek.....	29
4. Szent Erzsébet Gyógyfürdő.....	31
4.1. Történet.....	31
4.2. Kínálati oldal és keresleti oldal összefüggései	33
5. A város és a fürdő kapcsolatrendszer	36
5.1. A Szent Erzsébet Gyógyfürdő említése a helyi sajtóban.....	36
5.2. A város gazdasági életére való hatás	37
5.3. Településszerkezet változás.....	43
5.4. Változások a lakosságszámban.....	44
Összefoglalás	47
Irodalomjegyzék	49

1. BEVEZETÉS

Nagyszüleim Domaszéken születtek, Mórahalmon anyakönyvezték őket. Gyermekkoromban rendszeresen jártunk az országos híré mórahalmi állat - és kirakodó vásárba édesapámmal és nagyapámmal.

A fürdővel való kapcsolatom 2009-re vezethető vissza. Épp december volt, karácsonyi bevásárlást tartottam az akkor még Cora bevásárlóközpontban, amikor a hangosbemondóban ünnepek előtti véradásra buzdították a vásárlókat, hogy ott a helyszínen adjanak vért az áruházban. Még soha nem adtam vért, de arra emlékeztem, hogy gyerekkoromban vérvételen néha elájultam. Nem bírtam és mai napig sem bírom a vér látványát. Viszont szeretek segíteni másokon, és gondoltam, ennyi idő után megpróbálkozom. Nagyon kedvesek és segítőkészek voltak a véradáson, mondták, hogy ne nézzek oda és biztos nem fogok elájulni. Ez így is lett, azóta már 25-ször adtam vért, amiért jövő szeptemberben kapni is fogok egy emléklakettet. A véradásért kaptam tiszteletjegyet a Mórahalmi fürdőbe, melyet ki is használtam. Nagyon megtetszett a környezet, a tisztaság. Az alkalmazottak, valamint a vendégek is barátságosak voltak. Azóta évi 3-4 alkalommal visszatérő vendégük vagyok. Nyáron még kerékpárral is megbirkózom ezzel a majdnem 20 km-es távval, melynek 4/5-e kerékpárút.

Témám a Mórahalom és a Szent Erzsébet Gyógyfürdő kapcsolatrendszere a 2003–2013-as időintervallumban. Nagyon érdekel ez a kapcsolatrendszer, egy tudományos kutatásban olvastam erről, de ott a nem érintették a település szerkezet változást, hanem a turizmust és a területfejlesztést vizsgálták:

„Mórahalom jól példázza a turizmus alapú területfejlesztést, amelynek során a fejlesztések integráltan valósultak meg, és egymás hatásait erősítik. A statisztikai adatok (pl. adóbevételek alakulása) alátámasztják, hogy a turizmus hozzájárult a város gazdasági fellendüléséhez. A bevételeket nem csak a fürdő folyamatos fejlesztésére fordították, hanem az egész város szépítése, korszerűsítése, vonzóbbá tétele, valamint a kapcsolódó szolgáltatások bővítése, színvonaluk emelése ment végbe – azaz a turizmus fejlesztését integrálták a városfejlesztés egészébe. Mórahalom a meglévő adottságok és a turisztikai tendenciák figyelembevételével kihasználta lehetőségeit és az egyre nagyobb igényt tartó egészségturizmusra fektette a hangsúlyt.” (Martyin, Boros, 2012, 156.)

A dolgozatommal szeretném bemutatni, hogy a Gyógyfürdő fejlesztése és fejlődése milyen hatással van Mórahalom város turizmusára, a gazdaságára, a település szerkezetére.

Alkalmazott módszerek a dolgozatom elkészítése során interjúkból, szakirodalom – és városfejlesztési dokumentumelemzésből, terepszemlékből állnak, valamint mórahalmi lako-

sokkal való beszélgetésekből a térképek elkészítése kapcsán. Az adatokat a KSH elérhető adatbázisaiból, a Mórahalmi Önkormányzattól, a Szent Erzsébet Gyógyfürdő vezetésétől és az internetről sikerült begyűjtenem. Az összegyűjtött információk feldolgozásával és elemzésével készítettem el a dolgozatot.

A dolgozatom célja, Mórahalom város és a Szent Erzsébet Gyógyfürdő kapcsolatrendszerének a vizsgálata, a turizmus településfejlesztésre gyakorolt hatásán keresztül.

2. SZAKIRODALOM ELEMZÉS

A területfejlesztés definícióját Horvát Gyula így fogalmazta meg 2003-ban szűkebb értelemben:

A területi adottságok, lehetőségek és térelemek közti kölcsönkapcsolatok törvényszerűségeinek feltárása és hasznosítása révén a társadalmi alapfunkciók gyakorlásához szükséges kedvező feltételek megteremtése (életkörülmények javítása) a társadalmi méltányosság és az igazságosság elve érvényesítésével. (Horváth, 2003)

Regionális (területi) politika fogalmát tágabb értelemben Rechnitzer János 2011-ben így fogalmazta meg:

A térbeli elhelyezkedés sajátosságainak és jövőbeli fejlesztési irányainak érvényesítése a nemzeti politikában, ami kiterjed:

- térbeli különbségek (gazdaság, településhálózat, infrastruktúra, környezet) kiegyenlítésére, mérséklésére
- életkörülmények térbeli eltéréseinek csökkentésére, a népesség számára a térbeli helyzetből következő meghatározottság oldására, a jobb élet esélyének biztosítására
- térség/régió, mint valós, vagy lehetséges entitás elfogadására, a központi állami funkciók (fejlesztés) megosztására, a decentralizációra. (Rechnitzer, Smahó, 2011)

Területfejlesztést és településfejlesztést fél éven keresztül tanultam az egyetemi képzésem során. Mivel a dolgozatom témája erre épül, így ismertetném az ott tanultakat, valamint a szakirodalomban leírt ismereteket ebből a témakörből.

A **területi fejlődés** egy össztársadalmi tevékenység eredménye (termelés és a tevékenység terei), belső strukturális változások (ágazati - területi szerkezet) új erőforrások, egyben új lehetőségek a fejlesztésre

A **területfejlesztés** térségi szintű, valamint regionális fejlesztés, a kormányzat és az önkormányzatok tudatos beavatkozása, valamint törvényi szabályozás (pl. területfejlesztési törvény, várostörvény), melyet az intézményrendszer, munkamegosztás, hatáskörök és az eszközök biztosítása, felhasználásuk szabályozása részre tagolhatunk.

Területfejlesztés szereplői, résztvevői például az Önkormányzatok, feladataik a területi és helyi fejlesztések, politikák, illetve felsőbb szint megvalósítása, jelen dolgozatomban Mórahalom város Önkormányzata.

A **településfejlesztés** a helyi fejlesztési politika, helyi fogantatású és finanszírozású tevékenységek összessége. Három nagy csoportra oszthatjuk:

- nemzetközi (európai) gyakorlat: várostervezés, regionális (térégi) tervezés
- vertikális területi struktúra metszetben:
 - területfejlesztés
 - településfejlesztés
- településhálózat-fejlesztés (falvak helyzete, városhálózat) (Székely, 2013 Területi tervezés)

„A terület- és településfejlesztés nem csupán egy technikai műveletsorozat, nem csupán érdek, de értékvezérelt folyamatnak kell lennie, ha pozitív társadalompolitika szerepet akar betölteni.” (László, Pap, 2007, 20.)

Többféle veszély is fenyegeti a hatékonyságát:

- a földrajzi/környezeti semmittevés
- a társadalmi konszenzus hiánya a követendő értékek tekintetében
- a versenyképesség és a szolidaritás fogalmának zavara
- a követendő út kijelölésének hiánya (László, Pap, 2007)

A területrendezésről és területfejlesztésről szóló, többször módosított 1996. évi XXI. törvény, melyet legutóbb 2013-ban módosítottak, (2013. évi CCXVI. törvény) határozza meg az országos és a térségi területfejlesztési és területrendezési feladatok ellátásának szabályait.

A fő területfejlesztési célok 2020-ig az Országos Területfejlesztési Konceptió szerint:

1. Térségi versenyképesség fokozása
2. Területi felzárkóztatás
3. Fenntartható térségfejlesztés és örökségvédelem
4. Területi integráció Európában
5. Decentralizáció és regionalizmus (Jeney, Kulcsár, Tózsá, 2013)

A dolgozatom részét képezi a területfejlesztési dokumentumelemzés. A képzésem során, az órákon körüljártuk ezt a témát is. Területi terv dokumentumok:

Konceptió (stratégia): koherens fejlesztési elképzelések, lehetőségek megfogalmazása, amely a célmeghatározás tekintetében érdekegyeztetési, koordinációs feladatokat tölt be.

- Az elfogadott koncepció értékválasztást és közös fejlesztési szándékot fejez ki.
- Elfogadásával a döntéshozó deklarálja a szereplők többségének véleményazonosságát az elfogadott célok és prioritások tekintetében, és ezzel meghatározza a stratégiaépítés fő kereteit is.
- Elfogadásuk a normaalkotással rendelkező döntéshozók esetében is határozat, így csak orientálja a többi döntéshozót, és nem keletkeztet jogokat és kötelezettségeket a többi jogalany számára.
- Általában két fő részből áll:
 - a helyzetértékelésből, amely a SWOT analízissel zárul és
 - a koncepcióból, amely a jövőkép (küldetés) és a célok, prioritások leírását tartalmazza.

A **regionális politika** klasszikus (tradicionális) céljai a következők:

- Munkaalkalmak megteremtése, munkanélküliség csökkentése
- A túlnépesedett város (központok) demográfiai nyomásának csökkentése
- A nemzeti erőforrások hatékony felhasználása
- A régió/területi egységek közötti fejlettségbeli különbségek csökkentése
- A regionális identitás megőrzése, különösen a kisebbségek lakta területeken
- A népesség és a környezet egyensúlyának a megőrzése, illetve helyreállítása

„A közösségi tervezés olyan emberi tevékenység, amely valamely rendszer irányításának alapja, tehát segíti egy megfontolt szándék kialakítását és az annak alapján való cselekvést egyaránt” (László, Pap, 2007, 13.) amely egy tudatos beavatkozás melynek szükségességét már korábban is megfogalmazta több szerző is:

„A településfejlesztés során a település fejlődését tudatos beavatkozással befolyásoljuk, aminek következtében a fejlesztés eredményeként a település változik, többletekhez jut, gyorsodik munkahelyekben, épületekben, műszaki hálózatokban, jobb lesz a közbiztonság, javul a szociális ellátás, bővül az infrastrukturális hálózat, erősödik a település helyzete, növekszik a vonzóhatása” (Kőszegfalvi, Loydl, 2001, 196.). Szinte az itt felsorolt összes tényezőnek eleget tett Mórahalom a fejlődése során.

A területfejlesztés, mint a térhasználat tudatos irányításának az összes mozzanatát áthatja a tervezés, melynek a célok megfogalmazásában, átalakításában is jelentős szerepe van, így a területi politikára is aktívan hat. A tervekkel kapcsolatos döntésekért felelős intézmény, dol-

gozatomban Mórahalom Önkormányzata, amely komoly szerepet játszik a közhatalmi struktúrában. (László, Pap, 2007)

A településfejlesztés irányításának és gyakorlatának a körülményei 1990-ben az Önkormányzati törvény hatálybalépésével alapvetően megváltoztak, ugyanis ekkortól a települési önkormányzatok váltak a településfejlesztés végrehajtóivá. Ehhez a feltételrendszer 2007-ig nem alakult ki megfelelően, ezért gyökeres átalakítás szükséges. (Rechnitzer, 2007) Mórahalom esetében a nagy átlaggal ellentétben jól működött, jó koncepcióval sikerült az elmúlt 20 esztendőben fejleszteni a települést. A jól megfogalmazott célokhoz megfelelően csoportosított források jól ütemezve párosultak, ezért olyan sikeres a fejlődés, tudhattam meg Mórahalom polgármesterétől, Nógrádi Zoltántól. (Nógrádi szóbeli közlés, 2014)

3. MÓRAHALOM VÁROS BEMUTATÁSA

Hegedűs Ferenc: Mórahalom

Volt régen Alsótanyaközpont
S még régebben földje lakott,
Éltek már itt ősi időkben
Vad jazigok, avarok, magyarok.

Mindig sík volt erre a tájék,
Szél hajtotta árva homok,
Mindig csorgott erre verejték
Nem volt ingyen semmi dolog.

Mindig küzdött erre az ember,
Mindig dolgos volt ez a nép,
Jó termő föld nem adatott meg
Barna homokkal törte kezét.

Nem gondoltam azt idejőve
Mint hajt most is a mórαι nép
Telve erővel, fogcsikorgatva
Védelmezze azt, ami szép.

Látom most, hogy a mórαι polgár
Városáért mennyit akar,
Minden kert teli tarka virággal
S nem húzgálja ki gyermeki kar.

Szép, zöld fákkal telve parkok,
Friss, üde fű – nem kép a falon –
Szilva, akác, meggy, sok tuja, fenyves...
Ó de szeretlek Mórahalom! (Magyar, 2001, 283)

Mórahalom Dél-magyarországon, Csongrád megyében, Szegedtől 20 kilométerre, az 55 főút mentén elhelyezkedő kisváros, a mórachalmi járás központja. Az M5 autópálya, Szeged Nyugati lejárójától csupán 12 kilométerre helyezkedik el. Az elmúlt tíz év fejlesztéseinek köszönhetően a dél-alföldi régió legdinamikusabban fejlődő, a gyógyturizmusra alapozó fürdővárosa. Termál vize gyógyhatású, természetes és romlatlan, csendes, jó levegőjű a környezete. Csongrád megye legfiatalabb települése és városa. Itt valósult meg a Dél-Alföld első Agrár Ipari Parkja is, és az ország első minősített termelői értékesítő szövetkezete itt szerveződött. (www.thermalpanzio.hu, 2013)

1. térkép: Dorozsma – Majsai – homokhát térkép

Forrás: Dövényi, 2010, 74.

Mórahalom a Dorozsma – Majsai – homokhát kistájába tartozik Magyarországi kistáji kataszter szerint (*1. térkép*), amely Bács – Kiskun és Csongrád megyében helyezkedik el, a Duna menti síkság nagytáj déli részén, az Alföldön. „A kistáj tengerszintfeletti magassága 83,3 és 142,5 m közötti, felszínének több mint 3/4-e enyhén hullámos síkság, közel 1/4-én ÉNY – DK-i csapású, hosszanti, elgátolt medencék találhatók. A szélhordta homokkal fedett egykori hordalékkúpsíkság vertikális felszabdaltsága kicsi (az átlagos relatív relief kevéssel 2 m/km² alatti), a magasabb értékek (4 – 8 m/km²) a D-i részekre jellemzőek. A táj egyhangúságát a szabályosan ÉNy – DK-i csapású, a Tisza völgyéig kifutó hosszanti, enyhe mélyedések mészsízapos és szikes laposai teszik kissé változatossá. A lepelhomok helyenként a réti mészköves, mészsízapos alapzatú, mélyebb fekvésű felszíneket is beborítja. A horizontális felszabdaltság értéke alacsony: 0,5 km/km² alatti.” (Dövényi, 2010, 74.)

Mórahalom területe 8315 hektár ($\approx 83,15$ km²), lakónépessége napjainkra átlépte a 6 ezer főt és a lakásainak a száma 2698 volt 2013. év január 1-én. (www.ksh.hu, 2014)

A tanyavilág központja is egyben, hisz áll egy belterületből – belváros – és egy külterületből – tanyavilág. A kül- és belterületet nem szabad szétválasztani, hisz közigazgatásilag összetartozik teljes mértékben. Kerületekre van osztva, első kerület maga a város, a 2.-7. kerület pedig a tanyavilág. Természetesen a tanyavilág fejlesztése egy egészen más megközelítést kap, mint a belváros fejlesztése. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

2014-ben immár ötödik alkalommal nyerte el a „kerékpárosbarát település” címet, ugyanis 35 km kerékpárúttal rendelkezik és a lakosság több mint fele, mintegy 3000 fő közlekedik Mórahalmon kerékpárral. Ez azért nagy érdem, mert az egész országban csak 23 település kapta meg ezt a címet, és ebből három Csongrád megyében található, Mórahalom mellett még Makó és Hódmezővásárhely. (www.delmagyar.hu, 2014)

Régi múltja van a bivalytartásnak is a homoki kistérségen, mivel igavonásban, szántásban, vetésben sokkal erősebbek és szívósabbak, mint például a híres muraközi ló vagy az ökör. Sokkal kevesebb etetést és ráfordítást igényelnek, mint más igavonó állatok, és a hideget is jobban bírják. Az Alsótanya központon már az 1930-as években több család is tartott bivalyt. (Magyar, 2001) 2008-ban pedig Mórahalom határában, Nagyszéksós-tónál létrehozták a dél-alföldi régió első bivalyrezervátumát, mely 45 állattal indult, mely két év alatt 68-ra emelkedett, napjainkban már két teleppel üzemel, több mint 150 példány (*1. kép*) látható a 100 hektáros szikes semlyéken (*2. kép*). (www.morahalmibivalyok.morahalom.hu)

1. kép: Bivalyok a mórachalmi bivalyrezervátumban

Forrás: saját készítés, 2014.10.19.

A tó érdekessége, hogy évszázadok alatt nem változott a körvonala, nem száradt ki. Ez bizonyítható az 1700-as évekből származó katonai térképen látható rajzából. A rezervátumnak köszönhetően csökkentek a náddal borított területek – mivel a bivalyok lelegelik – így nőtt a látható vízfelület nagysága, visszatért számos madárfaj és a tavirózsa újrajelenése is bizonyítja a program sikerességét. A bivalyok húsát pedig a gasztronómiában, a város egy specialitásként kínálják. Egy fesztivál is szerveződik rá, ahol a programok közt őshonos magyar kutyákkal terelik a bivalyokat, főzőverseny keretében pedig minden nevező 10 kilogramm bivalyhúst kap, melyet elkészít, és zenés mulatságban elfogyaszt. Napjainkra jellegzetes turistalátványossága Mórachalomnak, látogatása ingyenes, éves szinten 20-25 ezer látogatót vonz. (Csányi szóbeli közlés, 2014) Óvodás és iskolás csoportok is rendszeresen látogatnak el ide, és távcsövekkel nézhetik a bivalyok mozgását e nagy területen. A rezervátum mellett egy büfével rendelkező szabadidő park is található, így akár egy egész napot el tudnak ott tölteni, kimozdulva az intézményeik falai közül természetismereti céllal.

2. kép: Nagyszéksós-tó, a bivalyok által lelegelt nádas terület, háttérben az épület a bivalyok istállója

Forrás: saját készítés, 2014.10.19.

Az 1960-as évek óta működő fürdőben 2010-ben készült el a szaunavilág és a gyermekfürdő, majd 2011-ben jelentősen növekedett a forgalom a fürdő udvarában megépült Colosseum Hotel átadásával, mely a közös értékesítési és marketingtevékenységeknek köszönhető. Napjainkban a vendégek majdnem fele Szerbiából érkezik, köszönhető ez a 2013 májusában megnyílt Királyhalmi határátkelő helynek is. (Németh, 2013)

3.1. MŰLT

Móra puszta neve 1570. évi szegedi szandzsák összeírásában bukkant fel legelőszőr, ekkor már „Szeged város lakosai birtokában” volt a terület. (Juhász, 1992)

1601-ben egy bizonyos Szeged-alsóvárosi származású Móra család telepedett le a homokdomb környékére. A család birtokáról a „Móra Halma” homokdombról kapta a település a Mórahalom nevet 1729-ben, tudhatjuk meg Inczeffi Géza „Szeged környékének földrajzi nevei” című munkájából. Sokan tévesen hiszik, hogy Móra Ferenc volt a névadója. (Szécsy, 1967) Az írótól valójában csak a „Homokország” fővárosa jelzöt kapta.

Építési engedélyt e területen Bite János és Börcsök István 1728 és 1733 között kértek. Az engedélyt meg is kapták, majd egyre többen követték az ő példájukat, ezzel megkezdődött a tanyavilág benépesedése. Az építkezésekben semmi rendszer nem volt, főleg legelők és vízenyős helyek mellé építették házukat, a saját ízlésük szerint.

A birtokszerzés attól kezdve öltött nagyobb arányokat, hogy 1750-ben Mária Terézia megerősítette Mórahalom birtoklását. 1782-ben a kalapos király, II. József elrendelte a telekkönyvek felállítását, melynek köszönhetően számba vették a tulajdonosok nevét és a földterü-

letek nagyságát, melyeket használtak. A jó körülményeknek köszönhetően a lakosság létszáma gyarapodásnak indult, évről évre növekedett. Nem voltak ritkák a nyolc-kilenc gyermekes családok sem. Ezek a gyermekek mikor felcseperedtek, akkor kirajzottak a családi fészekből és új tanyát vertek maguknak és a leendő családjuknak. Ennek köszönhetően gyorsan fogytak a szabad földterületek és bekövetkezett a földínség. A várospolitikát ezt úgy oldotta meg, hogy a közlegelőkből lecsípett részeket és ezeket a darabokat 25 évre haszonbérletre kapták meg azok, akik rászorultak. (Szécsy, 1967)

1892. május 16-án avatta fel Szeged városa Alsóközpont néven, ezzel közigazgatási kirendeltséget létesítve, amely Mórahalom magvát képezte, lassan kiépülő tanyaközpontként. Ezen az ünnepélyen szentelték fel a mai templom helyén épült kápolnát, és ekkor kezdtek el épülni a középületek, iparos műhelyek és létrejött a Szeged- Alsótanyai Gazdasági Egyesület, melynek megalapítója Dobó József volt. (Szécsy, 1967) A lakosok vallásos buzgósága miatt, a kápolna hamarosan szűknek bizonyult és elhatározták, hogy templomot építenek, melynek alapkövét 1903 májusában Jászai Géza tette le, októberre pedig már fel is avatták.

Sajnos az első világháború rengeteg halottat követelt, az ő tiszteletükre 1927-ben állítanak közadakozásból emlékművet.

Az új plébános Barmos György 1914-től 1932-ig végezte a település egyházi szolgálatát, valamint a kulturális vonalát is szervezte, mégpedig a nagy templombúcsúkat. Utóda Dr. Balogh István, aki "Balogh páter" néven volt közismert, nyáron a vasárnapi nagymisék után szervezett a templom előtti hársfa alatt gazdaképző tanfolyamot. A papi szolgálatai mellett jelentős politikai tevékenységet is folytatott, ezért ellentmondásos személyiség volt, de neki köszönhető három újság megjelenése is: "Szegedi Katolikus Tudósító", a "Tanyai Újság" és a napjainkban is olvasható "Délmagyarország" szerkesztője volt. (Csányi szóbeli közlés, 2014; www.web.morahalom.hu)

A község 1944. október 14-én szabadult fel, ezután a fő hangsúlyt a község területének kialakítására fektették elsősorban. 1950. január 1-jével Mórahalom önálló község lett és októberre megalakult az 50 tagú községi tanács. (Szécsy, 1967) Ekkor az itteni népesség négyötöde élt tanyán, vagyis a fennmaradó húsz százalék lakott a belterületen. Ez azért kiemelendő, mert a Dél-Alföldön önállósult tanyaközösségekben még Röszkén volt ilyen nagyarányú belterületen élés. (Juhász, 1992; Csányi szóbeli közlés, 2014)

1970-től nagyközség, majd a közigazgatás átszervezését követően 1984-től városi jogú nagyközség, több település központja.

1989. március 1-jén városi rangot kapott, majd ugyanebben az évben tizenkét önkormányzat polgármesterei döntöttek úgy, hogy az egymással való együttműködést szorosabbra

fűzik és létrehoznak egy Polgármesteri Klubot. 1995-ben a közös munka következő lépéseként megalakult a Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete, mellyel a térség településeinek közös fejlesztési elképzeléseit szándékoztak megvalósítani. A területfejlesztési törvény megjelenése után 1996-ban megszületett a Homokháti Önkormányzatok Kistérségfejlesztési Társulása, melynek a feladata a kistérségi érdekek képviselete és az ebben rejlő lehetőségek kiaknázása. Kiemelt feladatuk még a térségre jellemző tanyákon élő emberek életének könnyebbé tétele, akár kedvezményes tarifacsomagú telefonhálózattal, külterületi villamoshálózat korszerűsítésével, az utak karbantartásával, napjainkra pedig internet és televízió ellátásra, a kommunikációt és a világgal való kapcsolatot segítve.

A városi önkormányzat elhatározta, hogy Ipari Parkot létesít, mellyel 1997-ben el is nyerte az államilag elismert „AGRÁR IPARI PARK” címet a település. Az Ipari Park területén létesült a régió legnagyobb Agrár-logisztikai Centruma a Mórakert Szövetkezet beruházásában. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

„A tanyavilág az édesanyja ennek a városnak, hisz a létét a tanyán élőknek köszönheti.”
(Csányi szóbeli közlés, 2014)

Az országban itt valósult meg elsőként a homokháti tanyagondnoki modellprogram, mely 2002-ben fejeződött be. A tanyafelelősök külterületi lakosok, akik időhöz nem köthető önkéntes szolgálatot vállalnak, miszerint az időseket ellátják és gondoskodnak róluk. Odafigyelnek a körülöttük élő rászorulóakra, kérésüket, kívánságukat továbbítják a Gondozási központba, illetve a tanyagondnokok felé, de ha szükséges, akkor ők látják el a gondozásra szorultakat. A program egy évig működött kísérleti jelleggel, mely mindenképpen példaértékű, és hozzájárul ahhoz, hogy a tanya élhető létté legyen. Tavaly ősszel sikerült átadni egy olyan nappali ellátó kis központot, amely a tanyai lakosokat látja el. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

2004-ben a Magyar Urbanisztikai Társaság Hild János díját nyerte el a település. (www.morahalom.hu, 2013)

Az idegenforgalom hagyományát a város belterületén elhelyezkedő, már a '60-as évek óta működő Szent Erzsébet Mórakalmi Gyógyfürdő adja, amely a város legnagyobb parkja mellett helyezkedik el. A parkban a lombos fák közti sétányokon megtekinthetők a város sorsfordulatainak emléket állító szobrok és emlékművek. (Magyar, 2001)

Jellemző még a „falusi turizmus”, amely egyre népszerűbb és egyaránt a hazai és a külföldi vendégeket is idevonzza.

2009-ig működött az országos híré Móra kert nevű cég. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

A település 2012-ben ünnepelte alapításának 120 éves évfordulóját. (www.morahalom.hu, 2013)

3.2. JELEN

A város központjának látványos fejlődése az elmúlt két évtizedre koncentrálható, ez köszönhető az elmúlt húsz év képviselő testületének, a jól összerakott és megszervezett településfejlesztésnek, a fejlesztések egymásra épülésének. Ez egy puzzle építésnek is felfogható, ha sikerül pályázni egy puzzle elemre és azt megvalósítják, akkor már látják előre a többi elem kapcsolódását. Aktuális példa erre a járó beteg szakellátó és a négycsillagos szálló közt található romos épület (3. kép), amely hivatalosan a polgármesteri hivatal még. Egy a városba látogató személynek szokatlan lehet, hogy két újépítésű, korszerű gyönyörű épület közt mit keres az a régi romos épület? Ennek az épületnek a felújítására most nyert el a város egy pályázatot, így építészeti is egységes utcaképet fog alkotni, amikor elkészül, várhatóan 2014 novemberére (4. kép; 5. kép). (Csányi szóbeli közlés 2014; delmagyar.hu, 2014)

Az építkezés véleményem szerint csúszni fog, mert bő egy hónap van hátra a kitűzött határidőig és még csak a főfalak állnak, tatarozatlanul, mint ahogy a 6. kép is szemlélteti.

3. kép: A régi polgármesteri hivatal

Forrás: Google map, 2013

4. kép: Elixir Medical Wellness Hotel pályázati hirdető tábla

Forrás: delmagyar.hu;

www.delmagyar.hu/szeged_hirek/wellness_koltozik_a_varoshaza_helyere/2377304/

5. kép: Elixir Medical Wellness Hotel látványterv

Forrás: morahalom.hu; www.morahalom.hu/szalloda_epul_morahalomon

6. kép: Elixir Medical Wellness Hotel építésének a 2014. október 19.-ei állapota

Forrás: saját készítés, 2014.10.19.

A város először várossá fejlődött az elmúlt két évtizedben. Kialakultak, illetve betelepítésre-, megerősítésre-, újjáépítésre-, felújításra-, tatarozásra kerültek azok az intézmények, amelyek városi rangra emelik a települést. Elsősorban az infrastruktúrának kellett megalapozottnak lennie, utána az intézményhálózatnak, illetve egy jól megtervezett és véghezvitt gazdaságfejlesztésnek. Ezeknek köszönhetően újjáépültek az intézmények, megszépült a város, kialakultak sétányok, továbbá az a városkép, mely a látogatókat fogadja.

Nagyon fontos még megemlíteni a térségi szerepkört, hogy járás funkcióval is ellátták Mórachalmot. Ez a szerepkör a városhoz csatol más településeket, mely egy igen nagy presztízs, amely bizonyítja, hogy e járásnak nem csak a szolgáltatás tekintetében lehet Mórachalom a motorja, hanem az okmányirodai és egyéb szolgáltatást is el tud látni, és gazdaságilag is motorjává tud válni.

A város belterületének közműhálózata napjainkra már jól kiépített. Villany-, gáz-, ivóvíz- és szennyvízhálózata szinte 100%-osnak tudható. A településen az úthálózat 80 %-a szilárd burkolatú út, valamint 35 kilométer kerékpárút is rendelkezésre áll.

A város önálló községgé válásakor, ahogy korábban bemutattam a lakosság egyötöde élt csak a belterületen, a többi négyötöd tanyákon, napjainkra ez az arány teljesen megfordult, 2014-ben a 6062 főből 1870 ember él már csak a külterületi tanyákon. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

Mórahalmon az utóbbi tíz évet vizsgálva magas színvonalú az oktatás a bölcsődétől az iskoláig. A középiskolai szakképzést mindig a város profiljához igazították és fogják igazítani, továbbá az is cél, hogy megfeleljen a kor kihívásainak és igényeinek. Voltak régebben gazdaképzések is, de jelenleg falusi turizmus – falusi vendéglátók képzése és a masszörképzés – gyógyturizmus szakirány van. Nagyjából 50 – 50 % arányban oszlik meg a középiskolások létszáma a két képzési irányban.

Mórahalomra más településekről érkező munkavállalók busszal járnak ide dolgozni úgy, mint Ásotthalomról, Domaszékről, Forráskútról, Zákányszékről, stb. A rossz buszcsatlakozás miatt kiesik sajnos Pusztamérges és Rúzsa.

A kiskereskedők áruikat legfőképp Szegedről nagy diszkontokból szállítják ide.

A turisztika vonzza a legtöbb munkaerőt, foglalkoztatottságban szinte a legjelentősebb. A szállodában, a panzióban, a fürdőszolgáltatásban, a gyógyászatban több száz fő dolgozik. A vendégek étel-miszerrel való ellátás folytán, a kereskedelemre is hatása van a turizmusnak. A turisztikában és a kereskedelemben dolgozók aránya körülbelül 70-30 %. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

3.3. Jövő

Nógrádi Zoltánt, Mórahalom polgármesterét kérdeztem a 2014-2020 programozási periódushoz kötődő további tervekről. Sikerült Tőle megtudnom, hogy eddig is, és a jövőben is igyekeznek átgondolni a fejlesztések teljes vertikumát ütemekre szedni. Ez azért fontos, mert az ütemek műszakilag is, és pénzügyileg is könnyebben kezelhetők, mint ha egyszerre próbálnának nekiugrani valaminek. Amióta csak településfejlesztéssel foglalkoznak Mórahalmon, mindig is ütemezett és programozott településfejlesztést hajtanak végre, ahol látható, hogy mi lesz a fejlesztés vége, de most jelenleg csak eddig a pontig jutunk el, és meghagyjuk az ajtót a következő fejlesztési periódusra. Egymásra épülő dolgokra törekszenek, egy – egy műszaki tartalomon belül is jól megfogalmazott műszaki paraméterek szerint elkülönült ütemek, melyeket aztán a következő körben, ha lehetőségük van rá, akkor folytatják. A gondolkozásmódjuk szimbolizálására példa a Polgármesteri Hivatal épülete. A hátsó nagy fala egy válaszfal (7. kép), ugyanis, ha ennek az épületnek a folytatására nyernek pályázatot, akkor ezt a falat csak kiütik és kapnak egy hatalmas aulát ez által. Ez a hátsó telek is zöldterületként meg van hagyva erre a célra.

7. kép: Mórahalom város Polgármesteri Hivatal hátsó tűzfala és az épület leendő bővítésének a zöldterülete

Forrás: saját készítés, 2014.10.19.

E tekintetben koherens a múlt, jelen és a jövő megvalósított, tervezett tervei, de a jövőt tekintve viszont nem, mivel a következő programozási periódusban a településfejlesztést háttérbe szorítják, illetve kevésbé településfejlesztési akciókat szeretnének megvalósítani, hanem inkább gazdaságfejlesztéssel szeretnének foglalkozni, új intézményeket létrehozva infrastrukturális fejlesztésben, befektetés ösztönzésben, ipari parki betelepítésben, konkrét és önkormányzati szinten megfogalmazott gazdaságfejlesztő lépésekben gondolkoznak. Ugyanis eddig inkább keret infrastruktúrát építettek, ide értve iskolát, fürdőt, ipari parkot, járdát, utat. Az általánosan elismert "IPARI PARK" címet 1997-ben nyerte el a város. Mind a feldolgozó és könnyűipari, mind az egyéb ipari tevékenységekre, valamint az innovatív, újszerű iparágak számára ideális az Ipari Park befektetői környezete. Az Ipari Park létrejötte, a betelepült vállalkozások profilja szorosan illeszkedik a Homokháti Kistérség fejlődés prioritásaihoz:

- mezőgazdasági alapanyag-termelés integrációja, agrárfejlesztés
- közös infrastrukturális beruházások
- összehangolt informatikai fejlesztés
- megújuló energiaforrások kiaknázása
- biotechnológia alkalmazása
- feldolgozóipar vonzása
- idegenforgalom, wellness, gyógy- és termálturizmus, falusi turizmus fejlesztése

Most konkrétan a munkahelyteremtésre szeretnének fókuszálni, mivel a kormánynak is ez a célja. Mindehhez az okos településvezetés igyekszik fő csapásirány mentén megfogalmazni a maga lépéseit. Eddig mindig sikerült minden kormányhoz illeszteni a saját elképzeléseiket, amikor a kormány célkitűzése ipari park volt, akkor Mórahalom ipari parkot fejlesztett, ha fürdő volt a célkitűzés, akkor a fürdőt fejlesztették, ez ugyan így volt, ha a közösségi tér fejlesztésére tették a hangsúlyt, ekkor fejlesztették a fürdő körüli parkot, buszpályaudvart és még sok közteret.

Jelenleg a kormányzat és a központi kormányzati politika stratégia a munkahelyteremtésre teszi a hangsúlyt, ebben is van mit fejlesztenie Mórahalomnak, ezért erre fognak fókuszálni a 2014-2020-as programozási periódusban, és meg is tesznek minden lépést, hogy minél több munkahelyet teremtsenek az ott élőknek és a térségre bejáróknak.

Három fő csapásirányt jelöltek ki, élelmiszeripari integráció, energetika és a víz, e köré csoportosulnak az összes tervek. Ezek mind milliárdok, ütemezetten lesznek megszervezve, de egészen biztosan nem fognak beleférni a következő hatéves programozási periódusba, csak

egyes ütemei. A vállalkozókat kell ösztönözniük arra, hogy a saját erőforrásaikat fejlesztésekbe összpontosítsák, ezen belül egy külön befektetéssel kapcsolatos üzletág foglalkozik.

A konkrét tervek a munkahely teremtési szegmens egyik fő csapásiránya az élelmiszeripar, a Móra kert reorganizációja, újabb integrációk indítása, gyógynövény, fűszerpaprika, zöldség szállítmányok, frissáru kereskedelem a Móra kert logisztikájával, rövid ellátási láncok szervezésével, határon átnyúló hatással. Kismértékű élelmiszer feldolgozási projekteket szeretnének indítani, valamint támogatni, amely a fogyasztói piacok megközelítésével nyerne el létjogosultságot és közmunka programot.

Energetikai jellegű programokkal szeretnének még foglalkozni, ezen belül legfőképpen napenergia, geotermikus energia hasznosításával, elsősorban kertészetben. Városi nagy kertészetet terveznek, melyben szociális földprogramként kiadják a parcellákat egyes családoknak. A integrátora az önkormányzat lenne, vállalva a szervezését a központi tevékenységeknek.

Továbbá igyekeznének a turisztikában is megfelelő lépéseket tenni a gyógyhellyé minősítés és ennek a gazdasági infrastruktúrájának a felépítése, további turisztikai szolgáltatók helyzetbe hozása.

A következő nagy blokk a vízhez kapcsolódik, öntözéshez, öntözési szövetkezethez, az öntözővíz a Tiszáról való felhozatala, és az ezzel kapcsolatos infrastrukturális és egyéb fejlesztések.

A fürdőben, a továbbiakban markáns fejlesztést nem terveznek, vannak kisebb elképzelések, például, hogy egy medencét lefednek a kültérek közül, hogy úszásra alkalmas legyen a téli időszakban is, kisebb – nagyobb harmonizáló fejlesztések lesznek, melyek az ottani életérzést segítik.

Van egy tervük dézsaszínházra, ami a turisztikát, a fürdőt és a kultúrát kapcsolná össze, de ezt még nem látja a polgármester úr egyenlőre, hogy hova lesz elhelyezhető a gazdaságfejlesztő orientációs források között. (Nógrádi szóbeli közlés, 2014)

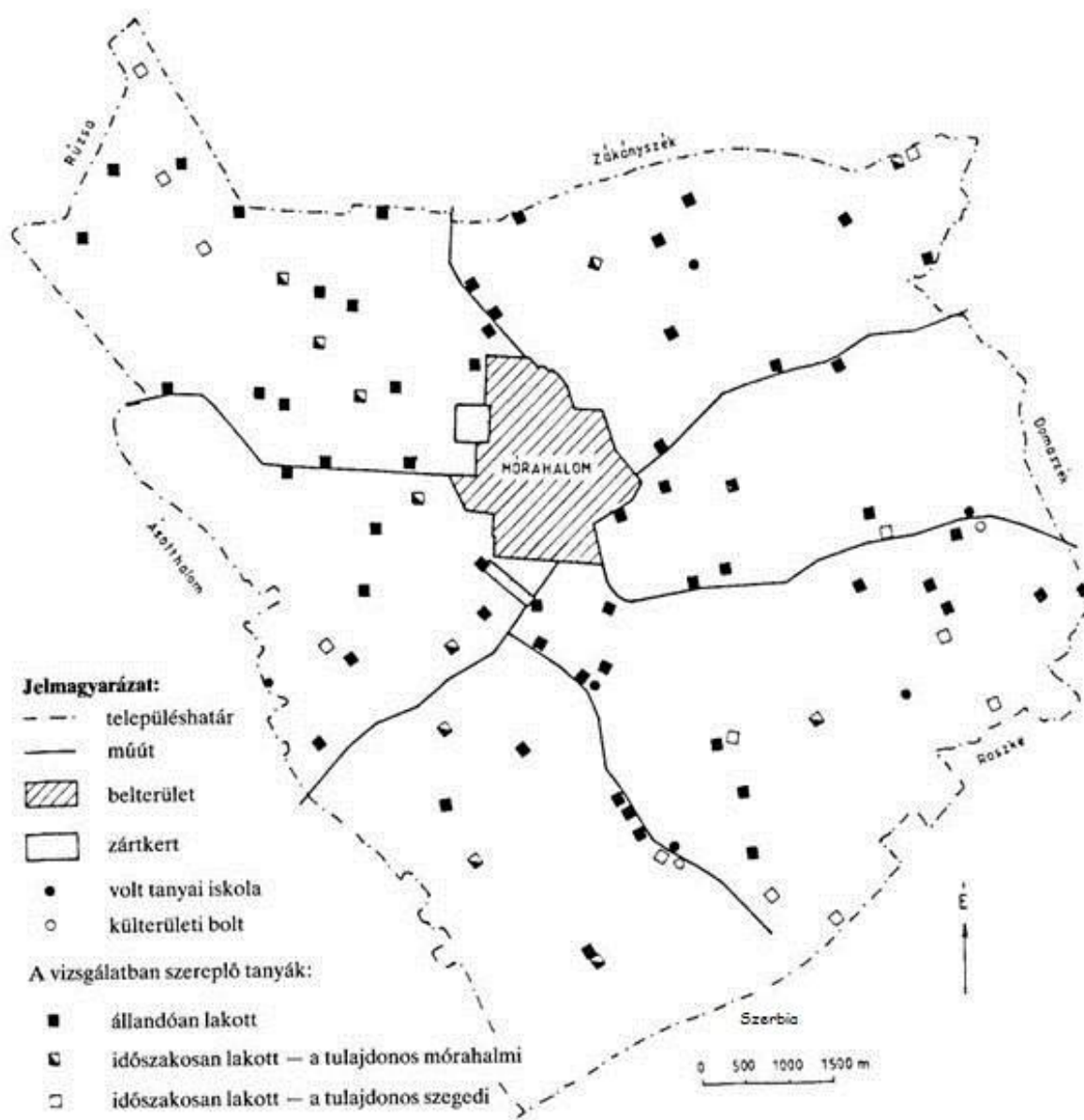
Az alpolgármester úr szerint is nagyon fontos a gazdaság fejlesztése, mivel jelentős nagyságú, 88,3 ha ipari területtel rendelkeznek, ezért rá kell feküdni, hogy fenntartható legyen a későbbiekben a város. A jelenlegi intézményhálózatuk szerint el tudja látni a 6000 – 6500 közötti lélekszámot.

3.4. TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI DOKUMENTUMELEMZÉS

A legfrissebb és elérhető dokumentum a témával kapcsolatban a 2008. évi Mórahalom város Integrált Városfejlesztési Stratégia dokumentuma, amely hét fejezetre tagolva mutatja be Mórahalom városfejlesztési elképzeléseit, eredményeit és lehetőségeit. A dokumentum elemzése

során csak a dolgozatomat érintő fejezetekre fogok kitérni, amely nem az összes fejlesztési gondolatot, irányt foglalja magába, így a bekezdések tagolása sem egyezik meg a dokumentuméval. Mivel az IVS 2008-as, ezért a fejlesztések egy része már megvalósult, de mivel a fejezet címe e dokumentum elemzése, így későbbi fejezetekben kommentálom az anyagot.

3.4.1. Mórahalom város kül – és belterületei

2. térkép: Mórahalom külterületének áttekintő vázlata

Forrás: IVS 2008, 22.

A dokumentum szerint 2008-as évben a város 8314 ha-os területe 7938 / 376 arányban oszlik meg a kül- és belterület viszonylatának arányában a külterületek javára. A külterületek szabálytalan szórvány tanyákból állnak össze, tanyaközséget alkotva (2. térkép). A határát délen

a szerbiai országhatár képzi, míg innen tovább haladva az órajárással megegyezően következik Ásotthalom, Rúzsa, Zákányszék, Domaszék és Röske határszomszéd. A szerbiai határ kivételével a többi öt szomszéd határát szinte csak egy – egy dűlőút jelzi, hogy már a szomszédos tanyaközség területére léptünk át. (IVS, 2008, 21-28.)

A külterületi tanyavilágban 590 család él, amely 35%-a teljes család, és minden negyedik többgenerációs család. Hagyományosnak számít ez a családtípus a szegedi tájon, ezért is eredményesek az itt élő és tevékenykedő gazdálkodók.

A belterület a határ mértani középpontjában helyezkedik el, a fő közlekedési útvonalak metszéspontjában (2. térkép). Ez a terület zömében lakóövezet, kertes házakkal, parkokkal és közterekkel. Itt a belterület központjában helyezkedik el a Szent Erzsébet Gyógyfürdő, Polgármesteri Hivatal, Szent Margit Egészségház és a Busz pályaudvar. Az Ipari Park a központtól déli-délkeleti irányban terül el a város peremén, így meghagyja a város bensőséges hangulatát és nyugalma. (IVS, 2008, 21-28.)

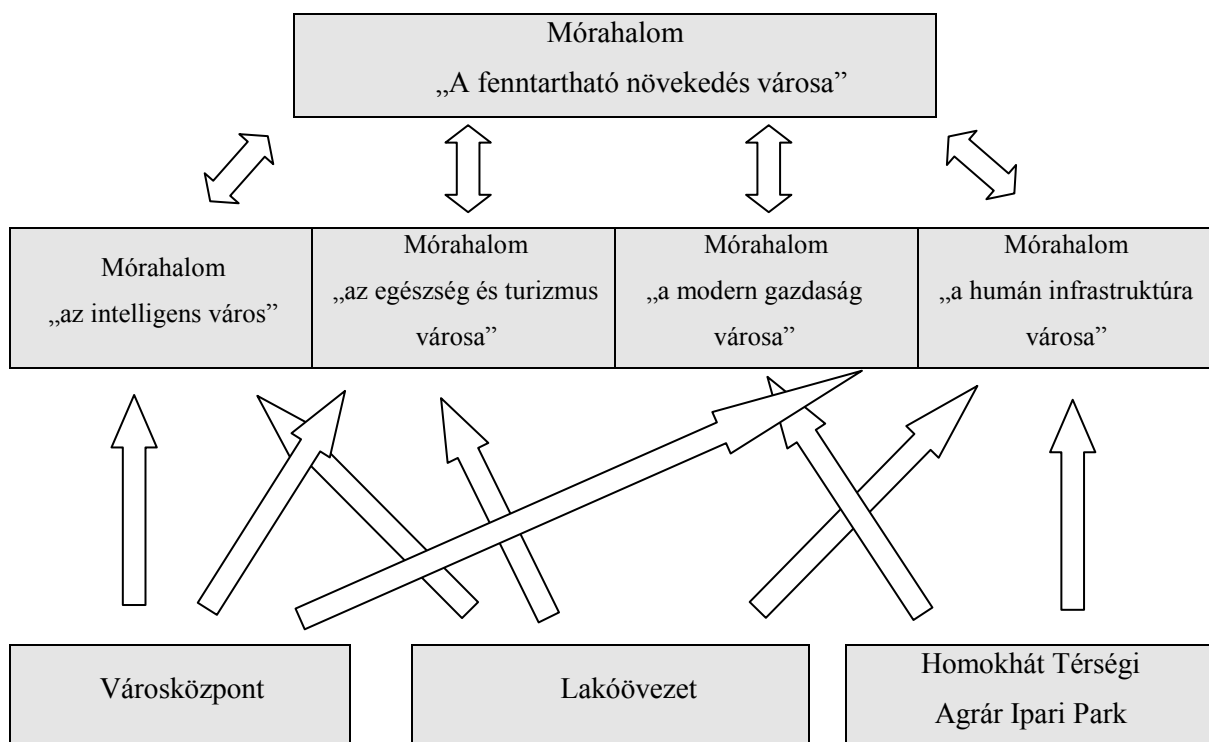
3.4.2. A város jövőképe

A város jövőképenek stratégiájáról azt olvashatjuk, hogy „Mórahalom a fenntartható növekedés városa”, miszerint ez egy átfogó cél sikeres megvalósulásán keresztül realizálható. A város 15-20 év múlva a népességét tekintve az országos tendenciáknál kedvezőbb trendekkel fog rendelkezni. A javuló népességmegtartó képességének köszönhetően a népesség korösszetétele a kiegyenlítődés felé mozdul el, köszönhetően a természetes szaporodásnak.

A dokumentumban benne van, hogy a város népességmegtartó képessége a gazdasági potenciáljának erősödésén és ebből következően a munkahelyteremtő képességének növekedésén múlik. A szegedi tudásbázishoz kapcsolódva megjelennek a K+F tevékenységek az ipari parkban, valamint erősödik a feldolgozóipar jelenléte is. A fürdőváros jellegének köszönhetően nagyszámú munkahelyteremtés valósul meg a turizmus- vendéglátás ágazatban.

A fejlesztési irányok települési szinten összhangban állnak a településfejlesztési koncepcióval, 15-20 évre szóló átfogó cél született meg a város egészére vonatkozóan. Ez a hosszú távú időperiódus felosztásra került, 7-8 éves középtávú tematikus célokra, melyek elősegítik az átfogó célokat. Nem csak időperiódusokra, hanem városrészekre is felosztva kerültek megfogalmazásra a konkrét célmeghatározások, ezzel egy háromszintű célpiramist (1. ábra) állítottak fel, melynek a csúcán a koncepció átfogó célja szerepel: **„Mórahalom a fenntartható növekedés városa”**. (IVS, 2008, 112-114.)

3.4.3. Fejlesztési irányelvek – háromszintű célhierarchia

1. ábra: Fejlesztési irányelvek (átfogó és tematikus célok) Mórahalom háromszintű célhierarchiája

Forrás: IVS 2008 alapján, saját készítés

Az 1. ábrán jól áttekinthető a városfejlesztés stratégiájának alapelve és a kapcsolódási elvek. A városközpont-hoz kapcsolódó területi alapú turisztikai fejlesztés a mérvadó, szorosan össze is függenek.

Dokumentumban a közigazgatás és adminisztratív rendszer fejlesztéséről is találhatunk információkat, többek közt fontosnak vélik a korszerű, minőségorientált és jól felépített hivatali rendszer kiépítését, amely esetén cél, hogy a helyi és környéken élő lakosok ügyeinek intézésére alkalmas legyen. Fontos lenne, hogy ezeket az ügyeket „egy fedél alatt” el tudják intézni, de akár elektronikus úton is véghezvihessék. A korszerű és gyors ügyfélszolgálatnak és az e-ügyintézésnek köszönhetően átláthatóbb, jobb és gyorsabb ügyintézés valósulhat meg, betarthatóbbá válnak a törvényi határidők az ügymenetek felgyorsulásával. Rövidtávú célnak jelöli meg a dokumentum a kistérségi szinten lévő együttműködés erősítését az információ áramlás segítségével, mivel a kisebb települések csak így juthatnak forrásokhoz. (IVS, 2008, 114-115.)

3.4.4. Egészség és turizmus fejlesztése

A stratégia kiter az egészség és turizmus fejlesztésére is, azon belül a gyógyfürdő létesítményeinek további bővítésére, hogy az ide látogató gyógyulni és pihenni vágyók minél minőségibb és szélesebb körű ellátásban részesülhessenek. Az igények is azt mutatják, hogy további fejlesztésekre van szükség, mind kereskedelmi, mind turisztikai irányokban. Az egészségügyi ellátás minőségének folyamatos javítását, az épületek felújításával, karbantartásával, valamint az eszközök korszerűsítésével kell véghezvinni. A város szélén terveznek létrehozni a természeti értékek megvédése érdekében egy Rehabilitációs Központot. Az egyre népszerűbb kerékpáros turizmusra is nagy figyelmet szentelnek. A dokumentumban leírják, hogy fejleszteni kell a kerékpárutakat, hogy minél jobban behálózzák a várost. (IVS, 2008, 116.)

3.4.5. Gazdaság fejlesztése

A gazdaság fejlesztésénél egyaránt fontos a dokumentum szerint az Ipari Park feltöltése vállalkozásokkal, a mezőgazdaság, az épített infrastruktúra és Inkubátorház létesítése, ezzel ösztönözve a kereskedelmet, valamint helyet adva azoknak a vállalkozásoknak, melyek közvetlen a helyi lakosság igényeinek kielégítését tűzték ki céljuknak. A mezőgazdaságon belül fejleszteni és korszerűsíteni kell a csomagolási és tartósítási módszereket, valamint a helyi kistermelők támogatása is cél. Fontos még továbbá az épített infrastruktúra folyamatos fejlesztése, a várost lefedő közműhálózat, villany, gáz – és közúthálózat további kiépítése, a még nem műköves útburkolatok aszfaltozása. (IVS, 2008, 116.)

3.4.6. Mórahalom, közép – és hosszú távú céljai

A dokumentumban olvashatunk átfogó, közép – és hosszú távú célokról, ahol kiemeli átfogó célként Mórahalom, a fenntartható város megteremtését. Ezt a helyi gazdaság fejlesztésével kívánják megvalósítani, továbbá munkahelyteremtéssel, a gyógy- és egyéb turisztikai szolgáltatások bővítésével, képzési, oktatási infrastruktúra és paletta szélesítésével, minőségi egészségügyi alap – és szakellátás biztosításával, valamint hatékony, eredményes és egyben elérhető közigazgatási szolgáltatások nyújtásával a kistérségi vezető szerep, valamint a városi funkciók erősítése. Ennek a négy fő alappillérei és az ezeket szolgáló középtávú 7 – 8 éves tematikus céljai az 1. ábra második szintjén olvashatók. A legfontosabb feladatok és célok megfogalmazása mellett mozgósítani kell a belső erőforrásokat, ugyanis az Önkormányzat fejlesztési elképzelései megvalósításához a normatív alapon biztosított központi támogatások nem nyújtanak anyagi fedezetet. A városrészi szintű célok 2 – 3 éves időtávra szólnak, teljesülésük hozzájárul a 7 – 8 éves tematikus célok teljesítéséhez, de az aggregációjuk nem eredményezi

teljes mértékben a tematikus célok megvalósulását. Az 1. ábrán jól látható, hogy a tematikus célokhoz kapcsolódnak a városrészek céljai, amely szinergikus hatásait kihasználva jött létre a célpiramis. (IVS, 2008, 117.)

3.4.7. A pillérek fejlesztési elképzelései

Az 1. ábrán ismertetett négy pillérből a másodikat és a harmadikat vizsgálom. A második pillér a Mórahalom, „az egészség és turizmus városa”. A pillér fejlesztési céljai a következők:

- a gyógyfürdő gyógyszolgáltatásainak fejlesztése,
- rehabilitációs központ kiépítése,
- az egészségügyi ellátás korszerűsítése,
- kerékpár- és turistautak kialakítása.

A fejlesztési elképzeléseket turizmus, sport, egészségügy – szociálpolitika alpontokra bontva írja le részletesen a dokumentum. A turizmusban kiemelten fontosnak kezeli a Széksósi Iskola fejlesztését az ökoturizmus keretében, összhangba hozva a Zöld Közösségi Ház és az Erdei Iskola programjaival, ugyanis két utóbbi az ifjúsági turizmus fellendítésének alapköve. További elképzelés még, hogy a Gyógyfürdő gyógyvizének pozitív élettani hatását propagálják illetve a Magyar Fürdőszövetség által **** minősítéssel járó előnyöket kihasználják. A gyógyfürdő további bővítését is biztosítani kell, új épületekkel, wellness szolgáltatásokkal, valamint a pihenő területek növelésével. A látogatók kiszolgálási színvonalát is növelni kell, ehhez meg kell teremteni magánvállalkozások részére a feltételeket, hogy további vendéglátóhelyek és új szolgáltatások létesüljenek.

Az idegenforgalmi adóból befolyt bevételeket (2. táblázat, lásd 42. oldal) és az ahhoz kapcsolódó normatív állami támogatást településmarketingre és a gyógyfürdő fejlesztésére kívánják fordítani.

A sportban való fejlesztésekről nagyon röviden ír a dokumentum. Egy sportközpont tervezését kívánják megkezdni, a futballpálya folyamatos gondozása, valamint az új lakóterületeken is kialakítani tereket a sportolási lehetőségek biztosítására.

Az Egészségügy – Szociálpolitikai fejlesztésekről már bővebben ír a dokumentum, részletesen leírja, hogy a már 2001-ben elkészült szakrendelő járóbeteg-szakellátás meglévő óraszámának növelésére és a TB által finanszírozott szakrendeléseknek a bővítésére van szükség. A környező települések lakosait is jobban be kell vonni az ellátásba, ezzel erősítve a térségi szerepkört. Szükséges megteremteni a régióban egyedülállóan működő termál-, gyógyvízre alapozott mozgásszervi rehabilitációs decentrum létrehozását, valamint kiépíteni komplex

gyógyfürdő ellátást és nappali kórház üzemeltetést. A helyi lakosság szűrő vizsgálataira, mely már hagyományosnak tekinthető, pályázati forrást kell bevonni, majd lehetőség szerint bővíteni a vizsgálatok körét. A tanyákon egyedül élő idősök segítése érdekében egy jelzőrendszeres gondozást kívánnak kiépíteni, a lakásajtóikra riasztót szerelve a biztonságuk és biztonságérzetük érdekében. Fontos cél, hogy kiépüljön az Integrált egészségügyi rendszer, melynek a központja Mórahalom, összekötve a Homokháti kistérségek településeit egy informatikai hálózattal, mellyel lehetőség van az egészségügyi szolgáltatók közti gyors adatkommunikációra, leletek, eredmények lehívására, elküldésére.

A harmadik pillér, amelyet vizsgálunk a Mórahalom, „a modern gazdaság városa”. A pillér fejlesztési céljai a következők:

- A gazdaság (mezőgazdasággal együtt) fejlesztésének eszközei:
- az Ipari Park bővítése, fejlesztése,
- infrastrukturális kiépítettség fejlesztése,
- inkubátorház létesítése a kereskedelem ösztönzése céljából.

A gazdaságon belül kiemelt helyet foglal el a mezőgazdaság, nagyon sok családnak ez a fő megélhetési jövedelemforrása a térségben, és ezt támogatni is kívánja a városvezetés. A Térségi Agrár – Ipari Park kiépítésén keresztül el kell végezni a következő feladatokat. A dokumentum szerint törekedni kell, hogy a Mórakert Szövetkezet újabb fejlesztéseket vigyen véghez. Az Ipari Park bővítése, GVOP és ROP pályázatok keretében fejleszteni az infrastruktúrát. A kistérségi feladatok ellátására építeni egy Térségi szolgáltató központot Mórahalom város központjában, a jelenlegi leromlott állapotú „TSZ – udvar” rehabilitálása. Új termálkutak létesítése, valamint a meglévő lefajtott termálkutak hasznosítása egyaránt a turisztikai és mezőgazdasági célú hasznosításra. Az 55-ös főút elkerülő szakaszának engedélyezését szorgalmazni kell a dokumentum szerint. Ez csökkentené a városon csak áthaladó forgalmat, amely a kamionok szempontjából még jó is lehet, ugyanis a kamionost köti az idő, így nem tud megállni fürdeni, de egyéb átutazók szempontjából kiesés lehet, ugyanis a tikasztó melegben, ha meglát egy fagyizót, vagy a fürdőt, akkor minden bizonnyal megáll és pénzt költ a városban, de ha az elkerülő úton megy, akkor ezeket a létesítményeket is „elkerüli”. (IVS, 2008, 117-124.)

3.4.8. Városrészi, rövid távon megvalósítandó célok

A dokumentum a rövidtávon megvalósítandó városközpont-ra vonatkozó céljairól írja, hogy az épületállományok, mind a köz és mind a lakófunkciós megújítása fontos, az építészeti és városszerkezeti értékek megőrzése mellett. Új értékeket teremtve a városi fürdő fejlesztése kap-

csán, egységes településkép kialakításával. A meglévő funkciók megerősítése mellett cél a vállalkozói tőke bevonásával újabb funkciók és tevékenységek létrehozása és működtetése. A városi környezeti kontextus és a funkciók összehangolása közterületek és ezen belül a zöldfelületek egységes koncepció szerinti fejlesztése, ezzel egy egységes városképet alkotva. A lakóövezeti városrészeknél a cél a lakókörnyezet általános színvonalának fejlesztésén túl az alapfokú funkciók megerősítése és bővítése, a hálózati infrastrukturális fejlesztések végrehajtása a lakosság jobb életminőségét segítve ezzel és a népességmegtartó képesség erősödését elősegítve. A kiemelt fejlesztési elképzelések rövidtávon a lakóövezet városrész tekintetében a belterületen új járdaszakaszok építése és a régiek felújítása, a belvízelvezető rendszerek karbantartása, a még nem portalanított belterületi utcák szilárd burkolattal való ellátása, valamint a gyalog – és kerékpárutak kiépítése. A megnövekedett igényeknek eleget téve új lakóterületek kialakítása. (IVS, 2008, 125-128.)

3.4.9. Illeszkedés Mórahalom város területrendezési és a szabályozási tervéhez

A részletes szabályozási tervet a képviselő – testület alkotta meg, melynek alapvető célja, hogy a terület fejlesztéséhez olyan kereteket biztosítson, ami lehetővé teszi az igazi kisvárosias beépítés kialakítását a városközponti részén. A dokumentum leírja, hogy a tervnek igazodnia kell a kormányzati elképzelésekhez is. A fejlesztési célok közt jelennek meg a térségfejlesztési akciók, melyek a városközpont revitalizása és rehabilitációja, összefoglalva integrált városrehabilitáció. Ez magában foglalja a lakóterületek által érintett akcióterületek fizikai megújítását és a társadalmi kohézió együttes erősítését, új települési és kistérségi, gazdasági, közösségi és szociális funkciók megjelenésének támogatásával, valamint a meglévő és működő funkciók megerősítésével. (IVS, 2008, 134-135.)

3.4.10. A fejleszteni kívánt akcióterületek kijelölése 2007 – 2013

A város indikatív projektjavaslatokat rendelve 4 akcióterületet határolt le a fejlesztési elképzelések területi és funkcionális csoportosítása során, a Városfejlesztési kézikönyv iránymutatásai alapján:

- Funkcióbővítő akcióterület
- Ipari park akcióterület
- Lakóövezeti akcióterület
- Lakóövezeti akcióterület 2.

Az akcióterületen kívül eső fejlesztéseket pontszerű fejlesztési elképzelésként határozták meg, mivel a külterületeken valósulnak majd meg, ezeket térképeken mutatja be a dokumentum.

A funkcióbővítő akcióterületen belül a cél a terület fizikai megújítása és a társadalmi kohézió erősítése, valamint a város és egyben kistérség térségi és városi funkciókat magába foglaló dinamikus központjává válják. Ideértik a Gyógyfürdő fejlesztését, egy fedett gyermekfürdő részleggel és szaunavilággal, Hotel Colosseum Wellness és konferencia Szálló létrehozásával, új piaccsarnok és Szolgáltató központ, melyek sikeresen meg is valósultak. A várost turisztikai célponntá kívánják fejleszteni, azon belül cél, hogy a fürdő váljék a legfontosabb turisztikai vonzerővé. A fürdő körül épüljenek ki a minőségi szolgáltatást nyújtó, a vendégek kényelmét és komfortérzetét szolgáló vállalkozások, a lakosoknak pedig kulturált és élhető lakókörnyezet kialakítása, modernizált közigazgatási rendszerrel és egységes kistérségi, szolgáltató központ kialakításával.

A lakóövezeti akcióterület a város szélén kerül el, itt a fejlesztés a lakófunkciók kiszolgálása és egyenlő esély biztosítása a helyi lakosság számára a színvonalas szolgáltatásokhoz történő hozzájutás terén. Ezen a területen élelmiszerbolt nem található, így egy CBA áruház megvalósítása a terv a dokumentum szerint. Az áruház magánberuházásból készült el 2010-re 400 millió forintból. Ugyancsak a lakóövezetben kívánnak létrehozni egy vállalkozói inkubátorházat, valamint szükséges még a közösségi közlekedés infrastrukturális fejlesztése, mindkettőt a közszéfera költségére, 2010-re tervezik megvalósítani. (IVS, 2008, 139-149.) A megvalósulásukról későbbi fejezetekben térek ki, mivel a dokumentumot csak 2008-ig elemzem ebben a fejezetben.

3.4.11. Ingatlangazdálkodási terv

Célja, hogy a város koncepcionális városfejlesztési törekvéseit tervszerűen, fókuszáltan, az akcióterületen lévő ingatlan, vagyon teljes elemzése és áttekintése birtokában tegye meg. A dokumentum egy általános elemzésben írja le az ingatlanjairól, hogy több mint 120 éve, hogyan alakult településsé Mórahalom. A dokumentum szerint már 2008-ban a dél – alföldi régió legdinamikusabban fejlődő kisvárosa, melynek alapvető sikere a jól definiálható, következetes stratégia a város vezetésének részéről.

Az új lakóövezetek kialakítása az északi és déli területeken indult meg, a helyi építési szabályzat által, ennek megfelelően a belterületi határ módosult, jelentősen megnövelve ezzel a belterület nagyságát. A dokumentum leírja, hogy a városnak sikerült az utóbbi évtizedben jelentős mértékben gyarapítani az ingatlanvagyonát, melynek értéke bruttó 6,5 milliárd forint.

2002 és 2008 között nőtt ez a vagyon ötszörösére, az ingatlanok darabszámát tekintve pedig 70 %-os gyarapodás tapasztalható, ez is igazolja a város dinamikus fejlődési ütemét, valamint a fenntartható és hosszú távú működés alapját. A gyarapodás nem csak belvárosi településrészben tapasztalható, hanem a gazdaság – élénkítési tevékenység folytán az ipari parkokban, valamint az intézményfejlesztési céljainak megvalósítása érdekében a lakóövezetekben is tapasztalható.

A város PPP beruházása kiemelkedő, melyből a fürdőben öltözőt, nyári beléptető kaput és kávézót alakított ki a vállalkozó és a város közös beruházással, ezzel tovább növelve a fürdő értékét és szolgáltatásait.

Az ingatlangazdálkodási stratégia leírja, hogy a fejlesztendő területen lévő ingatlan hatósági engedélyekkel és közművesítve rendelkezésre áll, a közterületek kialakultak, a zöldfelületek területe folyamatosan növekszik. (IVS, 2008, 150-162.)

3.4.12. SWOT analízisek

A dokumentum készítői a városrészekre külön készítették SWOT analízist, ezek közül a városközpont városrész és a lakóterületi városrész analíziseit vizsgálom.

A városközpont erősségei közt jelöli a dokumentum a Gyógyfürdő vendégvonzó hatását, a kereskedelmi egységek és a gyógyulás és egészségmegőrzés egységei, könnyen és gyorsan elérhetőek. További erősségként jelölik még, hogy a városközpont közösségalkotó és összefogó hatással büszkélkedhet. A gyengeségek közt a szolgáltató egységek szétagoltsága és az ebből eredő működési nehézségeket írják le a dokumentumban. A szolgáltatások és a turizmus tekintetében gyengeség még a helyhiányból fakadó igények mellőzése. Sajnos, ha a központban szeretnének mindent megvalósítani, akkor ez területi akadályokba ütközik, és horizontális terjeszkedés hiányában lehetőség lehet a vertikálisan, emeleletesen építkezve helyet adni a további szükséges szolgáltatásoknak. Az első gyengeségi pontot a lehetőségek közé át is fordították, a Kistérségi Közigazgatási, Kulturális és Gazdasági Szolgáltató Központtal a szétagoltság megszüntetése érhető el. A további lehetőségek a Gyógyfürdő fejlesztését célozzák meg, úgymint a bővítés a további vendégvonzó hatás érdekében, a gyógyítást és a felüdülést szolgáló tevékenységek további összefonódása és egymás segítése. Veszélyként vélik a túlzott központosulást a város többi részének kárára, ezt viszont külvárosi fejlesztésekkel könnyen ellensúlyozni lehet. Csökkenhet és megszűnhet a kisvárosi jelleg a népesség és turizmus vonzó hatása miatt, valamint a városközpontban a pihenési lehetőségek kisebb, míg a szórakozási lehetőségek mind nagyobb hangsúlyt kapnak.

A lakóterületi városrész SWOT analízisét vizsgálva a legtöbb az erősségek, szám szerint 5 darab. Ezek közt egyértelműen a kikapcsolódást és pihenést, a vidéki életmód kedvelőinek alkalmas, a városközpont, a természet, természetvédelmi területek közelségében lévő ideális környezetet sorolja. A gyengeséget csak egyet ír a dokumentum, még hozzá a közművesítés hiányosságát, amely egyre nagyobb arányú a lakóterületi városrészen, de még nem 100%-os. Ezt lehetőségre is át lehetne fordítani, de nem írja le konkrétan az analízisben, e helyett csak egy lehetőséget vélnek, mégpedig a kereskedelmi és magánszállás adásban való részvétel színtere a lakóterületi városrész, és ez az arculat tovább is erősödhet. A SWOT analízis két veszélyt ír, még hozzá azt, hogy csökken e városrész kertvárosi jellege a város fejlődésével, valamint az így megnövekedő átmenő forgalom zavaró hatásai és a deflációs szennyezés növekedése. Ellenben a lakosság szempontjából zavaró lehet, ha ezeken a lakóterületi részeken egyre több szálláshely létesül, ezzel zavarva a pihenésüket, nyugalmaikat, viszont az itt élőknek lehetőség is lehet, a külföldi országokban elterjedt életmód, hogy a saját házukban szállásolják el az ide érkező turistákat, ők pedig hétvégi nyaralójukban, kis viskókban, esetleg garázsból kialakított mini garzonban töltik a szezonot. (IVS, 2008, 109-111.)

4. SZENT ERZSÉBET GYÓGYFÜRDŐ

Az előző fejezetben áttekinthettük Mórahalom város történetét, jövőbeli elképzeléseiket és az Integrált Városfejlesztési stratégiáját, most pedig rátérnénk a város fürdőjére a Szent Erzsébet Gyógyfürdő bemutatására és elemzésére.

Gyógyfürdőnek tekinthető Gál Mózes szerint, ha az elismert hévizet vagy ásvány-, illetve gyógyvizet a természetes lelőhelyén használják fel gyógykezelés céljából, mely gyógykezelés jelentheti a gyógyfürdőzést egymagában, vagy esetleg más gyógymódokkal együtt alkalmazva. Ez a feltétel teljesül is, mivel a fürdő területén üzemelnek a termál kutak, és a víz is bevizsgált és igazoltan gyógyvíz. (Gál, 1981)

Az országban 51 településen van gyógyfürdő az OGYFI nyilvántartása szerint, köztük szerepel a Móraalmi Önkormányzat tulajdonában lévő Szent Erzsébet Gyógyfürdő is. A város turisztikája erre épült, a fürdő folyamatos bővítéséhez szükséges belső tereket az Önkormányzat folyamatosan kivásárolta a szomszédoktól a kertvégeik felvásárlásával, de voltak saját tereik is. A fürdő tehát generálja a folyamatos idegenforgalmi fejlesztéseket, ennek köszönhető a folyamatosan szaporodó szálláshelyek száma, a Thermál Panzió, a Colosseum Hotel négycsillagos szálloda és a falusi turizmus (Csányi szóbeli közlés, 2014).

4.1. TÖRTÉNET

Mikor merült fel a gondolat, hogy fürdőt létesítsenek, és miért? Tettem fel a kérdés Farkas Gábornak a fürdő vezetőjének.

Farkas Gábor: „Az 1960-as években (Magyar Népköztársaság) kőolajat kerestek, termálvizet találtak. Az 1961-ben talált termálvíz a legrégebbi forrás. Ez 38-40° C-os. Kezdetben ez tisztasági fürdő volt, 2 medencével, fizioterápiával. A '90-es évek végéig működött, majd '90-es évek végén kitörési pontot kerestek; a cél az volt, hogy fürdővárossá fejlesszék Móraalmot. Több lépcsőben fejlődött, 2004 egy nagy lépés volt, megújult a fürdő fő épülete, ekkor már 3-4 medence volt.” (Farkas szóbeli közlés, 2013)

Az 1961-ben fűrt jelenleg is üzemelő 660 méter mély kút a Pannon östenger üledékrétegeiből nyeri alkáli-hidrogénkarbonátos vizét. Az ásványi anyagokban gazdag, jódos jellegű víz 1999-ben kapta meg hivatalosan a gyógyvíz minősítést. A termálkút gyógyvízzé nyilvánítása során végzett klinikai vizsgálat statisztikailag igazolta a fürdő vizének kifejezett gyógyhatását a térd- és vállízületi megbetegedésekben, így a fürdőt méltán nevezhetjük a térség „térd és váll-centrumának”.

1964-ben Beszédes Kornél tervei alapján elkezdték építeni a téli-nyári használatra is alkalmas épületet.

A '70-es évek elején egy kültéri, 25 méteres gyógymedence és egy kültéri gyermekpancsoló épült meg. A fürdő további bővítését Kószó Dezső 2 millió forintos adománya indította meg 1986-ban. Ekkor épült meg a 33,3 x 21 méteres, 2 méter mély úszómedence, amely alkalmas sportrendezvények lebonyolítására is. A Fürdő épületében 35 év után történt először változás. 1999-ben kezdődött meg a fürdő átalakításának első lépése, a fedett uszoda tanmedence megépítése. (www.erzsebetfurdo.morahalom.hu, 2013) Ez nagy előrelépés volt a térségben, hiszen a környező települések iskolásai, óvodásai számára lehetőséget nyitott medencében való úszásoktatásra is, akár télen is.

Ezután 2001 novemberében kezdődött a Thermál Panzió építése, melyet 2002 októberében már át is adtak 23 szobával és 52 ágyas férőhellyel. (www.erzsebetfurdo.morahalom.hu, 2013) Elsősorban a gyógykezelésekre érkező vendégeknek szánták, ugyanis egy-egy kúra alkalmával sokszor 10-15 kezelést kapnak és ilyenkor nem szerencsés, hogy egy távolabbi szálláshelyről járjanak be a fürdőbe. A panzió épülete össze lett kötve a fürdő épületével, így a vendégek akár köntösben is átsétálhatnak a szobájukból a kezelésekre az épület elhagyása nélkül. Mórahalom önkormányzata a régi fürdőépület rekonstrukciójára 150 millió forintnak megfelelő támogatást kapott a „Termálgűrű a Dél-alföldön” című Phare-pályázaton. A Gazdasági Minisztérium pedig 82,5 millió forintot biztosított 2001-ben a Széchenyi Terv turizmusfejlesztési alprogramja keretében.

Harmadik lépcsőként pedig a rég várt előrelépés, a 33,3x21 méteres úszómedence felújítása következett. A medence a nyári hónapokban üzemel, melynek kiváló vízminőséget biztosít a korszerű vízforgató berendezése. A felújítás során új gépház épült a vízforgatáshoz és új csempeburkolatot kapott a medence, melyet 2002 júniusában használhattak újra a fürdőzők.

Következő lépcsőben a szabadtéri gyógymedence építés kezdődött el 2003 tavaszán a fürdőépület, a tanmedence és a panzió által körbefogott udvaron. A jól körülvett részen csendben és nyugodt környezetben, a strandolók zajától elzártan tudnak nyugodtan fürdőzni, pihenni a vendégek. A medencében különböző masszázsfülkék, vízugarak és masszírozó befűvők teszik kellemesebbé a fürdőzést. (Magyar, 2001)

A fürdő átalakulásának következő, de nem utolsó lépése 2003 őszére tehető. Kezdetét vette a fürdő történetének legjelentősebb átépítése, melynek következtében új létesítményekkel, szolgáltatásokkal egészült ki a kínálat. A régi épületet lebontották, helyén pedig egy há-

romszintes épülettömb épült. Megtalálható benne a szauna, a sport – fitness szolgáltatások, a kibővített vízgyógyászati részleg, étterem, kávézó, büfé, illetve kiegészítő szolgáltatások (kozmetika, pedikűr – manikűr, fodrászat). A 320 milliós fejlesztés EU-s (Phare) és hazai (Széchenyi Terv) támogatással valósulhatott meg. (www.erzsebetfurdo.morahalom.hu, 2013)

A fürdő teljes megújulása és arculatváltása következtében, a komplexum új nevet és megújult arculatot kapott. A magyar történelmi múltban fellelhető Erzsébetek - de első sorban Árpád-házi Szent Erzsébet - iránti tiszteletük jeléül, a fürdő felvette az Erzsébet Mórachalmi Gyógyfürdő nevet. A ma már négy csillagos minősítésű Szent Erzsébet Gyógyfürdő az utóbbi néhány évben teljesen újjászületett és az összehangolt sorozatos fejlesztéseknek köszönhetően egyre nagyobb népszerűségnek örvend. (Farkas szóbeli közlés, 2013)

4.2. KÍNÁLATI OLDAL ÉS KERESLETI OLDAL ÖSSZEFÜGGÉSEI

A dolgozatomnak nem célja, hogy a keresletet és a kínálatot teljes körűen vizsgálja és bemutassa.

A kínálati oldalt nézve nem csupán gyógyászati központ, több annál. A fürdőben bárki megtalálja az igényeinek legmegfelelőbb szórakozási lehetőséget, hiszen a gyógyulni vágyók mellett gondolnak a családok, gyermekek kikapcsolódására is. (www.erzsebetfurdo.morahalom.hu, 2013)

A gyógyfürdőben több mint harminc féle kezelés áll a betegek rendelkezésére. A tb kártyával rendelkező magyar állampolgárnak beutaló ellenében ingyenesen biztosítják a reumatológus szakorvosi vizsgálatot, a fizioterápiát, és a szárazföldi gyógytornakezeléseket. Az év minden napján széleskörű wellness-, és fitness szolgáltatások, szaunavilág, továbbá egyedülálló, fényterápiás „Caracalla” masszázskád. Az épületben megtalálható emellett a fodrászat, a kozmetika, a szolárium és a manikűr-pedikűr egyaránt. (Farkas szóbeli közlés, 2013)

A keresleti oldalt vizsgálva nem kívántam sokadik kérdőívezést készíteni a fürdő látogatóival, terhelve ezzel akár a fürdőt és a pihenni vágyók nyugalma, mivel az utóbbi 10 évben nagyon sok efféle készült, mind a fürdő által, mind szakdolgozók és PhD.-s hallgatók által. A Szent Erzsébet Gyógyfürdőben a 2012-es kérdőívezés során Martyn Zita és Boros Lajos megállapították, hogy „az emberek szívesen látogatják ezt a kisvárost, elégedettek a szolgáltatások színvonalával, a medencék sokszínűségével és a környezet rendezettségével, szépségével illetve az ár-érték aránnyal.” (Martyn, Boros, 2012, 157.)

Saját vizsgálatnak a következő – nem teljes körű – elemzést végeztem el: Napjaink korszerű vívmányait kihasználva a gyógyfürdő honlapján (www.erzsebetfurdo.morahalom.hu) a vendégkönyvbe és a Facebook profilján (www.facebook.com/furdomorahalom) beírt vélemény-

nyek alapján értékeltem a látogatók véleményét a Gyógyfürdőről. Az utóbbi egy év több száz hozzászólásból és a beírt kommentekből csak pozitív véleményt olvastam, illetve körülbelül 300 darab posztolt képet és körülbelül 200 darab „a kedvenc fürdöm” megjegyzést a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő Facebook profilján, melynek a kedvelői több mint 65 ezer ember napjainkban, így véleményem szerint relevánsan tükrözi a nagyközönség őszinte véleményét. Az is szembetűnő, hogy a Facebook oldalon ahol név és fénykép is párosul a bejegyzésekhez, ott szinte semmi kritika vagy negatív hozzászólás nincs, de a fürdő honlapján lévő vendégkönyvben ahol bármilyen fiktív névvel, kép nélkül beírhat bárki, ott olvasható negatív hozzászólás, kritika, javaslat és kérdés is egyaránt. Ezért döntöttem úgy, hogy a vendégkönyvet vizsgálom tüzetesebben. 2014. október 1-én 717 hozzászólás olvasható a vendégkönyvben, melyből a legfrissebb 100-at vizsgáltam és csoportosítottam. A vizsgált időszak 2013.05.08.-2014.10.01-ig tart, melyben 100 vendég beírása olvasható és ezekre 46 válasz a fürdő vezetőtől illetve a témában ott dolgozó munkatársaktól. A válaszok gyorsak és korrektek, valamint a más nyelven (például: szerb, bosnyák) írt kérdésekre is készséggel válaszolnak. A 100 bejegyzésből 26-ban található kérdés a fürdővel valamint a szolgáltatásaikkal kapcsolatban, mint például a nyitvatartási idő, textil nélküli szaunák lehetősége vagy a kisgyermekes anyukák fürdőhasználati lehetőségei. Pozitív vélemény 38 darab, mint például a személyzet munkáját dicsérő vagy a tisztaságot és a fejlődést kiemelő beírások. Javaslat 15 darab olvasható, mint például a sószoza kialakítása vagy a hangosbemondó kiépítése a szauna részlegen. Itt jegyezném meg, hogy a Tükörkép című városi havilap 2014. augusztusi számában olvasható, hogy sószobával bővült a Gyógyfürdő. Ebből következik, hogy nagy hangsúlyt fordítanak a vendégek észrevételeire, javaslataira és kívánságaira. Nem tetszés, illetve negatív vélemény pedig 21 darab, melyek közt vannak olyanok, akik azért becsmérelik a fürdőt, mert a lejárt kuponnal, vagy a lejárt kedvezménykártyájukkal nem engedték be őket vagy a házirendet nem tartották be és ezért rájuk szóltak a fürdő alkalmazottai. Vannak köztük személyeskedő beírások is, a jó ízlés határait túllépve. Ezekre a beírásokra is korrekt válaszokat írnak a fürdő dolgozói és kérik a házirend betartását valamint az időpontok és korlátozások figyelembe vételét és tudomásul vételét. A negatív véleményeket csoportosítva a rossz büfére három beírás (pl. száraz volt a zsemle, nem ülhetett a büféhez, ha nem ott vásárolt), a más vendégek által okozott kellemetlenségekre (pl. lopás, szauna nem megfelelő használata) három és a személyzettel kapcsolatos gondokra (pl. nem volt kedves, lekezelő volt, nem megfelelő hangnemben szólt a vendéghez) 11 hozzászólás olvasható. (www.facebook.com, 2014; www.erzsebetfurdo.morahalom.hu, 2014)

A gyógyfürdőt 2009-óta látogatom, így saját véleményem is kialakult róla. Nagyon tetszik a kisvárosi hangulat, a kellemes, csendes, családias környezettel, a „szinte minden egy helyen” struktúrával. Szolgáltatásaikkal is teljes mértékben elégedett vagyok, rendkívül széles a palettájuk és az áraik is nagyon barátságosak a szegedi, illetve a környékbeli fürdők áraihoz képest. Különösen örültem a sószoba megvalósításának, ugyanis köztudott, hogy Csongrád megye kiemelten veszélyeztetett az allergiás légúti betegségek tekintetében, és az e típusú betegeknek nagyon jó a só-terápia, mivel a sós levegő tisztítja a légutakat. A személyzet pedig csodálatraméltó, hogy milyen türelmes és segítőkész, ugyanis más, Csongrád megyei fürdőkben már ért negatív tapasztalat, de Mórahalmon eddig még nem.

5. A VÁROS ÉS A FÜRDŐ KAPCSOLATRENDSZERE

A 2001-2004 közötti Széchenyi-terv keretében megvalósult magyarországi fejlesztéseknek köszönhetően európai összehasonlításban is versenyképes egészségturisztikai kínálattal rendelkezik hazánk, ide értve a Mórahalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdőt is, mivel jelentős külföldi vendégtömegeket is vonz a belföldi turizmus igényeinek kielégítése mellett. (Michalkó, Rázt, 2011)

5.1. A SZENT ERZSÉBET GYÓGYFÜRDŐ EMLÍTÉSE A HELYI SAJTÓBAN

Mórahalom városának két havilapja volt a Mórahalmi körkép és a Térségi tükör. 2014. áprilistól a Mórahalmi körkép új néven, 2500 példányszámban Tükörkép címen jelenik meg havonta, magába olvasztva a Térségi tükör havilapot.

- Mórahalmi körkép /havonta megjelenő magazin 1990-2014. márciusig XXV évf., összesen 291 szám jelent meg/
- Térségi tükör /közéleti információs havilap 2007-2014. ápriliséig VIII évf., összesen 88 szám jelent meg/
- Tükörkép /városi havilap 2014 áprilisától, összesen 7 szám jelent meg/

Ezeket a lapokat átolvasva azt vizsgáltam, hogy hányszor említik 2014-ben a Szent Erzsébet Gyógyfürdőt melyről készítettem egy táblázatot is (1. táblázat).

1. táblázat: A Szent Erzsébet Gyógyfürdő megjelenése a helyi havilapokban 2014-ben

	I.hó	II.hó	III.hó	IV.hó	V.hó	VI.hó	VII.hó	VIII.hó	IX.hó	X.hó
<i>Mórahalmi körkép</i>	1	0	0	-	-	-	-	-	-	-
<i>Térségi tükör</i>	0	0	2	3	-	-	-	-	-	-
<i>Tükörkép</i>	-	-	-	1	4	0	4	4	1	1

Forrás: Mórahalom Város sajtója alapján saját szerkesztés

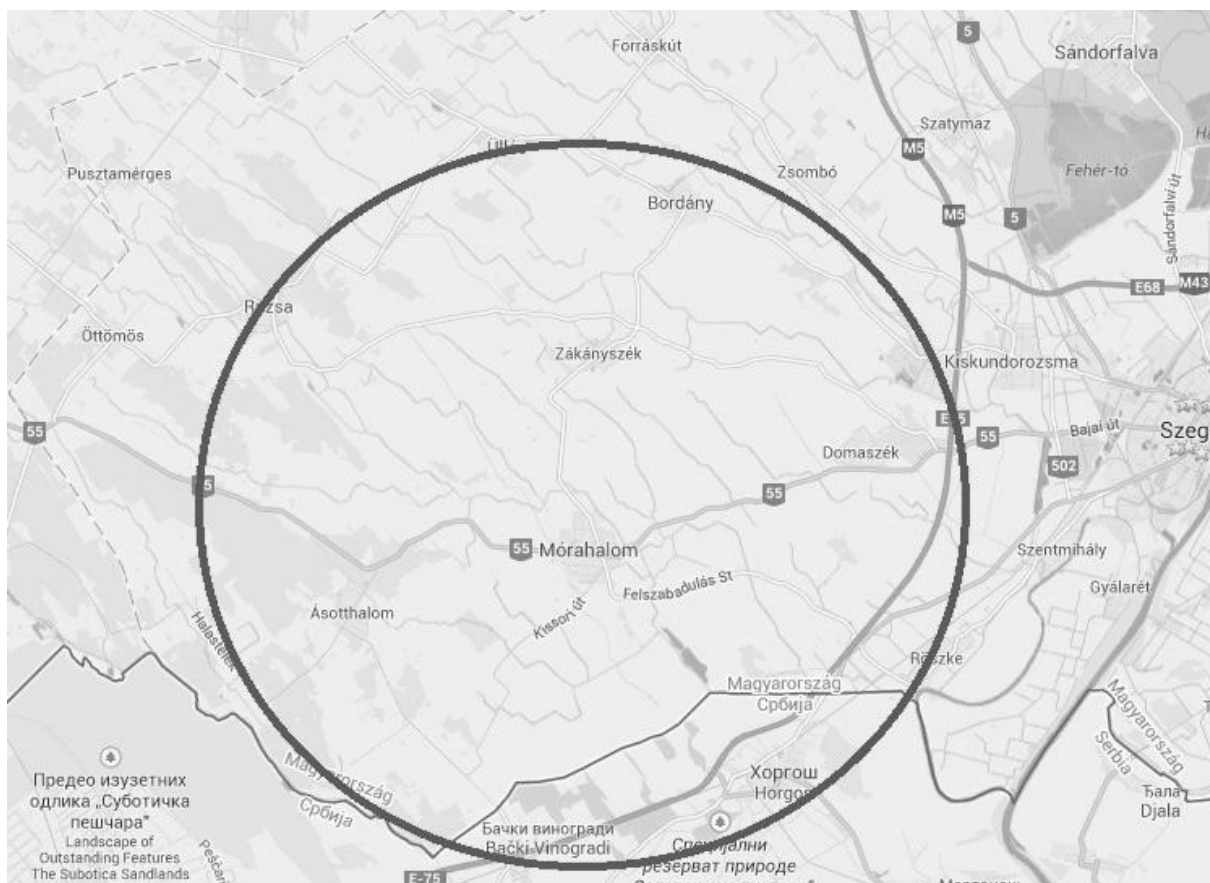
A 2014. év elmúlt 10 hónapjában összesen 21-szer említik a Szent Erzsébet Gyógyfürdőt a helyi sajtóban. Van olyan hónap, amikor 4 különböző cikkben is szóba kerül a fürdő, de van olyan is, amikor az egész újságban nem említik még program szinten sem. Közérdekű információként is csak egyetlen egyszer említik egy példányban. A cikkek közt létezik olyan, amely teljes körűen bemutatja a fürdőt és a szolgáltatásait, akcióit és kedvezményeit, valamint leírja, hogy a 2013-as év minden rekordot megdöntött látogatószámában; 313 ezer fő vendég fordult meg a fürdőben és 125 ezer a gyógyászatban. A legtöbbször, összesen 8-szor progra-

mok kapcsán kerül említésre. Fejlesztések kapcsán ötször említik, valamint kétszer szponzor-ként van megjelölve és ugyancsak kétszer vendégek kapcsán. A fürdőt ma már egyre kevesebbszer említik, ez betudható annak, hogy a nagyobb fejlesztéseken és átalakításokon már túl van így nem akkora horderejű a hírekben, inkább csak programok, illetve marketing megjelenések olvashatók, melyekkel a vendégek érdeklődését próbálják minél hatékonyabban felkelteni.

5.2. A VÁROS GAZDASÁGI ÉLETÉRE VALÓ HATÁS

„A fürdő a város fejlődésének köszönhető.” Nyilatkozta az alpolgármester úr. (Csányi szóbeli közlés, 2014) Pontosan látszik, hogy a véletlen fűródott hévízkútnak köszönhetően arra épült tisztasági fürdő nagymértékben indította el Mórahalom gazdasági életét a turisztikának köszönhetően. Ahhoz, hogy ennek a mértékének a pontos mértékét megállapítsuk, további kutatás szükséges.

A Mórakert nevű cég is nagyon nagy befolyással bírt a gazdasági életre. Három részre lehet bontani a jelentőségét, elsősorban ismeretséget szerzett a településnek, másodsorban azokat a gazdákat integrálta, akik termelnek, nekik egyfajta biztonságot adott az értékesítésben, harmadsorban pedig foglalkoztatóként is nagy jelentősége volt. Virágkorában közel 100 embernek adott munkát, különböző munkakörökben. Jelenleg hiányát érzi a város, az önkormányzat nem adta fel, most indítják útjára a fűszerpaprikát a Kotányi céggel. Le kell vonni azokat a tapasztalatokat, amelyek a Mórakertnek az összezsugorodásához vezettek, nem biztos, hogy ilyen nagy céget kell üzemeltetni, illetve nem biztos, hogy egy szövetkezetnek kell mindent csinálni a termeltetés tervezésétől a hűtési, csomagolási munkálatokat, hanem sokkal inkább az integrátori szerepre kell törekedni – vélekedik az alpolgármester úr. Személyes véleménye szerint, amikor a 2008-as gazdasági válság elérte az országunkat, a bankok kiszívták a forgótőkét ez is közrejátszott a Mórakert csődjéhez. Egyaránt dolgoztak itt helyiek és a térségből is sokan jártak be, úgymint, Ásotthalom, Rózsa, Rúzsa, Zákányszék stb., nagyon nagy volt a munkaerő felszívó hatása, mely még némiképp az országhatáron is átnyúlt. (3. térkép) (Csányi szóbeli közlés, 2014)

3. térkép: A Mórakert munkaerő vonzáskörzete

Forrás: Google térkép, saját készítés, Csányi szóbeli közlés alapján, 2014

Mivel kézigényes munka volt, nem igényelt a munkafázisok nagy része szakképzettséget, tehát munkát kapott itt az a képzetlen munkaerő egész jó fizetésért, aki a munkaerő piacon nagyon nehezen tud elhelyezkedni. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

Jelentős gazdasági hatással van Mórahalomra, és a fürdőre, a 2013 májusában megnyílt Királyhalmi határátkelő. Sokkal gördülékenyebb az átjutás azoknak is, akik nem szervezeten buszokkal, hanem személyautókkal jönnek, ennek köszönhetően sokkal többen jönnek át Szerbiából, vásárolni, fürdeni. Már arról kell gondoskodni, hogy a nyári időszakban hosszabb nyitva tartással üzemeljen a határátkelő, mivel csak 7–19 óráig lehet átkelni. (www.szegedma.hu, 2013) A kereskedelmi egységektől lehet tudni, hogy jelentős bevétel növekedés köszönhető az innen érkezőknek, mivel, ha csak átutazik, akkor is bevásárol Mórahalmon. Elsősorban élelmiszereket, de egyéb más dolgokat is. A fürdő vendégek is hazautazás előtt szintén bevásárolnak, megvacsoráznak. Ez annyira jelentős forgalomnövekedés a városnak, hogy tervezik a kerékpárút további építését, melyet 2014–2020 közötti Európai költ-

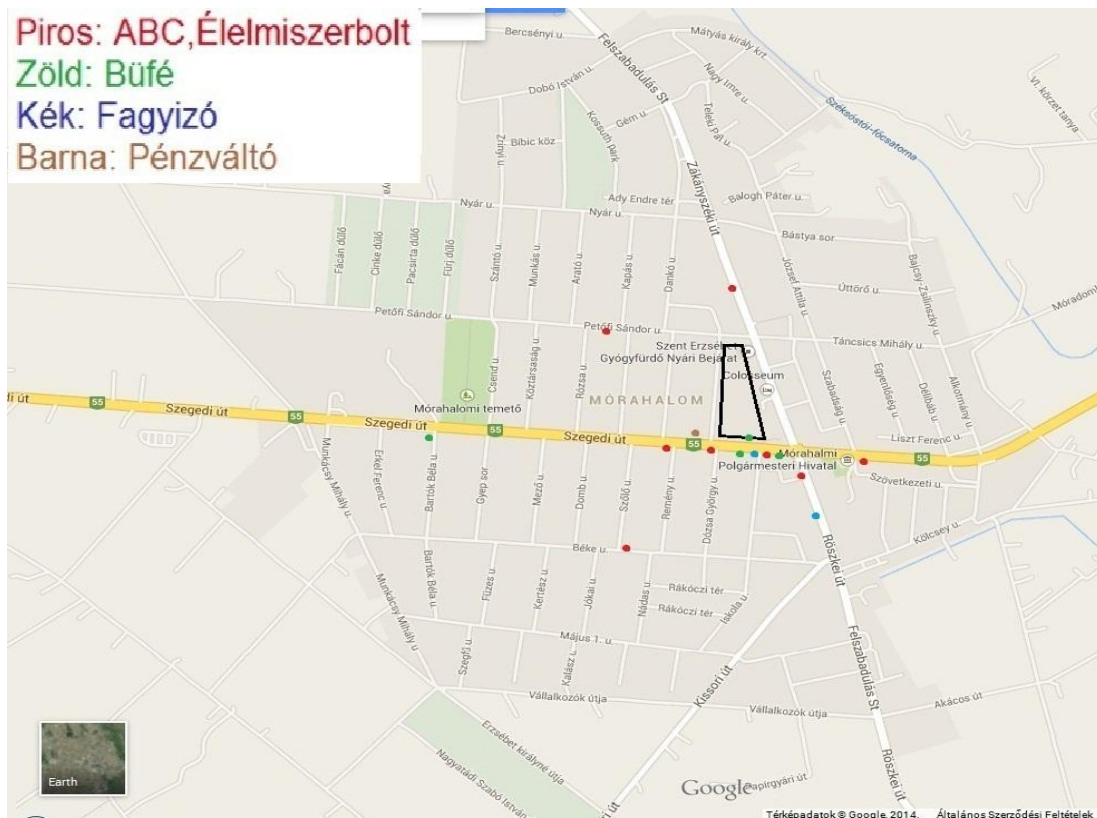
ségvetési támogatásból szeretnék megvalósítani az országhatárig. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

A fürdőben dolgozók száma 1998-ban még az egész évre kivetítve átlagosan 8 fő volt. Ez a szám szinte nem is változott egészen 2004-ig, amikor éves átlagban 28-an dolgoztak már itt. Ez a létszám évről – évre folyamatosan növekedett, a fürdő bővülésével egyenes arányosan. 2013-ban átlagosan már 67 fő volt. A téli időszakban 50 foglalkoztatott, míg nyáron 100 is. (Farkas szóbeli közlés, 2014)

A kutatási fázisban tapasztaltam, hogy Mórahalom városnak nincs olyan térképe, amelyen a kereskedelmi szolgáltató egységek számának és helyének a változását szemléltetné a dolgozatom által vizsgált időintervallumban. Így ezt a témát megragadva neki láttam egy térképen bejelölős módszerrel, annak a felkutatására, hogy 10 év alatt ezeknek az egységeknek a számuk hogyan változott, és területileg hol helyezkedtek el akkor és most. A kutatásban mórähalmi lakosok segítségét kértem, személyesen kerestem fel először mórähalmi ismerősöket, majd az ő ismerőseiket. A célkitűzésem az volt, hogy a két térképen legalább 100 főt felkeresve, bejelöljék rajta az általam megjelölt 4 féle típusú kereskedelmi szolgáltató egységet (élelmiszerbolt, büfé, fagyizó, pénzváltó) a belvárosban. Már a 25. megkérdezett mórähalmi lakos után le kellett vonnom a következtetést, hogy 99 %-osan megegyeznek a berajzolt kereskedelmi szolgáltatók a térképeken, így relevánsnak tekintettem a kutatásom eredményét.

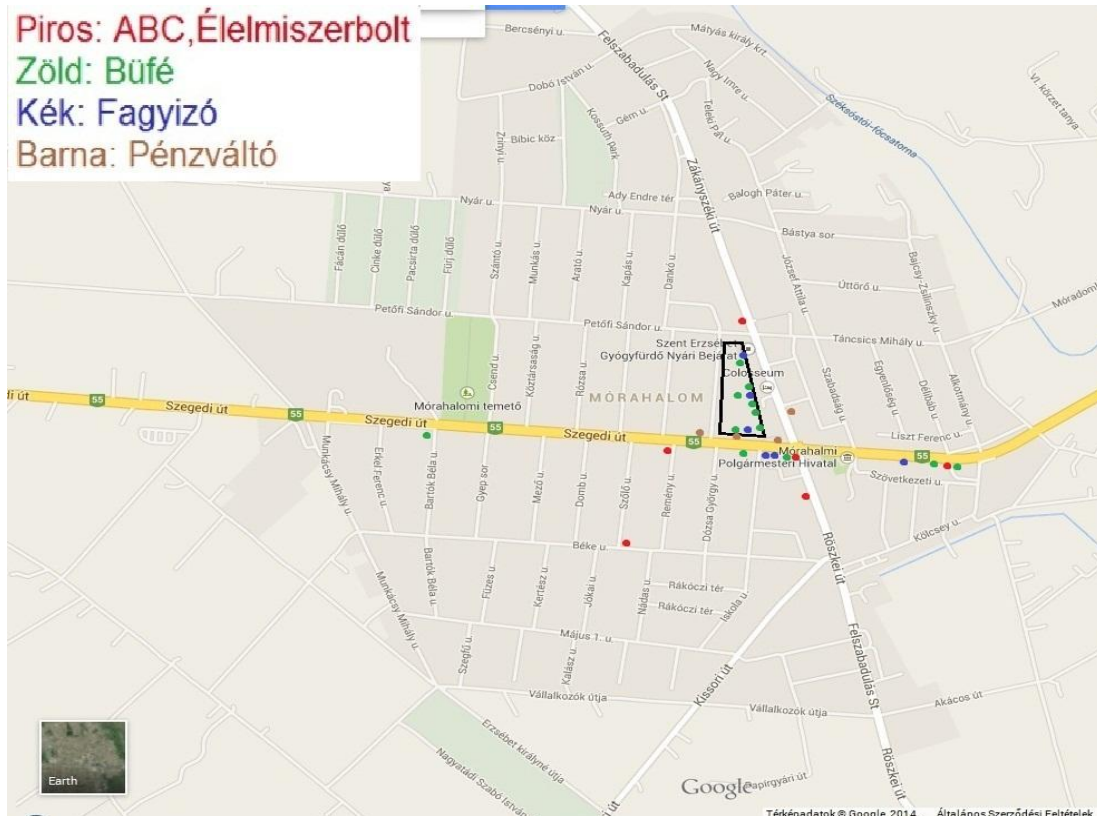
A 4. térképen jól látható, hogy 2003-ban még csak egy büfé volt a gyógyfürdő területén és a szomszédságában egy fagyizó és egy pénzváltó. Bizonyára ekkor még nem volt igény többre, de az igényekhez igazodva 2003 után a számuk emelkedett és megfigyelhetően a fürdő köré koncentráálódtak. Taxi társaság nem működött Mórähalmon és napjainkban sincs rá igény. Szegedről lehet autót rendelni, a Colosseum Hotel weboldalán (www.colosseumhotel.hu) még az árát is feltüntetik, 5000 Ft/ autó a hotel és Szeged közti szakasz igénybevételekor.

Az 5. térképen szembeötlő, hogy „elszaporodtak” a büfék és fagyizók a Gyógyfürdő területén. Ez teljesen érthető a fürdő folyamatos bővítésének és fejlesztésének köszönhetően, megszaporodtak az igények és a vendégek száma is fokozatosan nőtt, tehát a kereslet növekedésével elkezdett nőni a kínálat is. Ez igaz a pénzváltók tekintetében is, hiszen 2013-ra már 4-szer több lehetősége van az idelátogató turistának átváltani a külföldi fizetőeszközét, ugyanis a fürdőben csak forinttal lehet fizetni. A Colosseum Hotelben lehet euróval is fizetni, de pénzváltást nem bonyolítanak le még az ott megszálló vendégek részére sem.

4. térkép: Mórahalom kereskedelmi szolgáltató egységek 2003

Forrás: Térkép: Google.hu, Adatok: Saját gyűjtés alapján

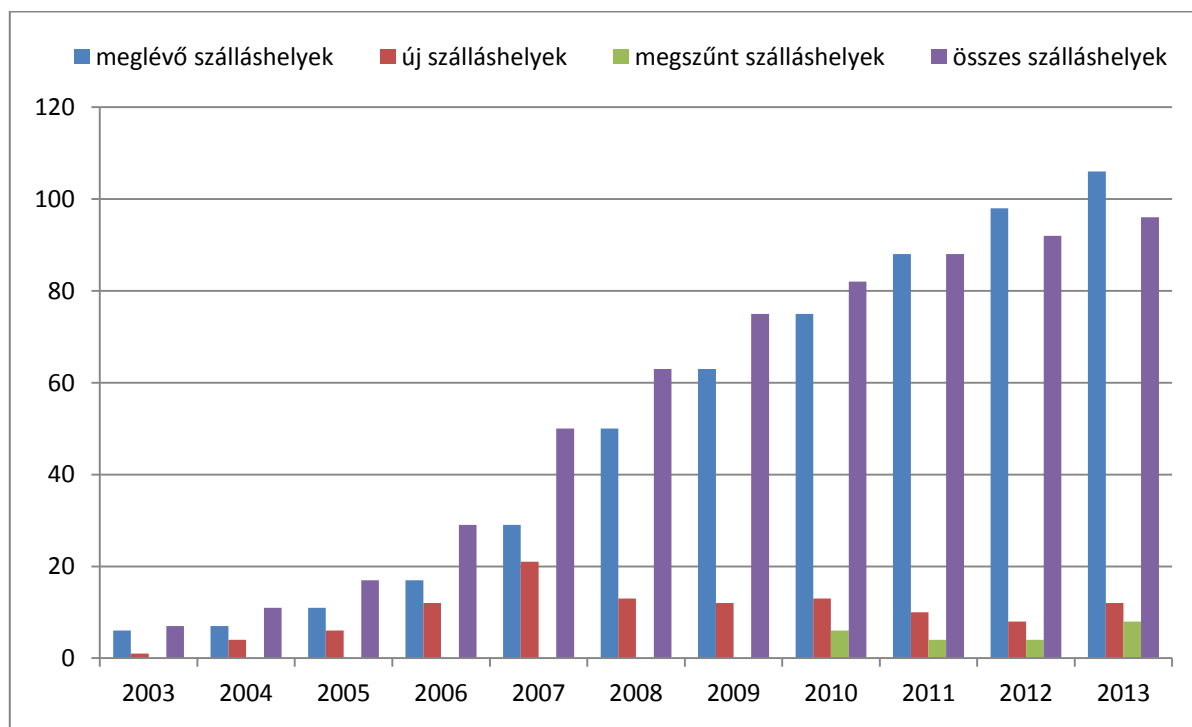
5. térkép: Mórahalom kereskedelmi szolgáltató egységek 2013

Forrás: Térkép: Google.hu, Adatok: Saját gyűjtés alapján

Szembetűnő változás még, hogy a lakóövezetben nem volt élelmiszerbolt, itt egy magánberuházásból megvalósított CBA áruház valósult meg, melyről már írtam a fejlesztési elképzelések fejezetben korábban.

Az eredményből azt a következtetést vontam le, hogy a kereskedelmi szolgáltató egységek száma növekedett az elmúlt 10 év alatt, illetve a fürdő köré és a fürdő területére koncentrált.

1997-ben jegyezték be az első szálláshelyadó létesítményt Mórahalmon, mely a mai napig is működik szerényen, egy egyszobás kétágyas szálláshely, Muskátlisház néven, melynek a tulajdonosa Dobó Imréné. 2003-ig további öt szálláshelyadóval összesen 6-ra bővült, köztük a 2002 októberében megnyílt Thermál Panzió is. A Panzió férőhelyeinek száma 62, míg a másik öt szálláshely összesen 21. 2003 és 2013 közt jelentős növekedést tapasztalhatunk mind a szálláshelyek száma és mind a férőhelyek száma tekintetében. 2013-ra már 96 szálláshelyadója lett Mórahalomnak, melyek összesen 395 szobát, 830 ágyat és 1030 férőhelyet foglaltak magukba. Ezeken felül még volt 22 szálláshelyadó, melyek időközben megszűntek. (Adatok forrása: Mórahalom Önkormányzata, 2013 szálláshelyek Excel táblázat alapján)

1. diagram: Mórahalom szálláshelyeinek számának alakulása 2003-2013

Adatok forrása: Mórahalom Önkormányzat adatai alapján saját készítés

2010-ben szűnt meg legelőször szálláshely Mórahalmon, szám szerint összesen 6 db. 2011-2012-ben 4 – 4, míg 2013-ban már 8 szálláshelyadónak kellett befejeznie a tevékenységét. Ez beazonosítható a folyamatosan növekvő létszámú konkurenciának. Az 1. diagram jól szemlélteti, hogy még a megszűnések következtében is folyamatos emelkedés van a szálláshelyadók számában. A szálláshelyek megszűnéséhez hozzákapcsolódik az a tény, hogy ezek a városképhez semmit nem adtak hozzá, hiszen valószínűsíthetően családi házaknál történő elhelyezések voltak. A versenytársak viszont nagyobb épületek egyben, amelyek jobban szembeötlők, jobban koncentrálnak, így a városképben is üdítően hatnak. Bár megjegyzendő, hogy helyi gazdaságfejlesztési hatása nem feltétlenül minden esetben pozitív a gyógyfürdőnek, mert jelen esetben néhány belőle élő elvesztette a megélhetési forrását emiatt.

Az utóbbi 14 év idegenforgalmi bevételeit vizsgálva (2. táblázat) napjainkra igen jelentős bevétele származik ebből a városnak. Ezekből a bevételekből jön létre egy Wellness központ és egy konferencia terem is.

2. táblázat: A város idegenforgalmi adóbevételek alakulása 1999-2013

Év	Adómérték Ft/fő/vendégj	Colosseum Hotel**** (Ft/év)	Thermál Panzió (Ft/év)	Szálláshely szolgáltatók (Ft/év)	Összesen (Ft/év)
1999.	100	-	-	-	-
2000.	100	-	-	5000	5000
2001.	100	-	-	1700	1700
2002.	100	-	-	17800	17800
2003.	200	-	584800	27700	612500
2004.	300	-	1209400	305700	1515100
2005.	300	-	2490000	1167300	3657300
2006.	300	-	3541500	1596000	5137500
2007.	300	-	3688500	2656300	6344800
2008.	350	-	4377450	4347359	8724809
2009.	350	-	4186000	4619800	8805800
2010.	350	-	4858700	3582800	8441500
2011.	400	7125600	5500000	3883700	16509300
2012.	400	11156800	4592400	5105759	20854959
2013.	400	12698000	5159200	4561400	22418600

Forrás: Mórahalom Város Önkormányzatának adatai alapján saját szerkesztés

A Wellness központ magába foglal egy 56 szobás szálláshelyet, valamint biztosítja az egyéni szálláshelyadók integrálását. A központ építése 2014 áprilisában kezdődött el, erről már részletesen írtam korábbi fejezetben.

A 2. táblázatban jól látható, hogy a fejlesztésekkel párhuzamosan évről – évre folyamatosan emelkedik a város idegenforgalmi adó bevétele, még a 2008-as gazdasági világválság sem törte meg. Egyedül 2010-ben tapasztalható 400 ezer forintos visszaesés, de ez igencsak kompenzálódott 2011-re még úgy is, ha az akkorra már működő Colosseum Hotel idegenforgalmi adóból származó bevételét nem számoljuk bele. A dolgozatom által vizsgált 2003-2013-as periódusban majd 37 szerezésre nőtt az ebből származó bevétel.

5.3. TELEPÜLÉSSZERKEZET VÁLTOZÁS

A város területében nem változott az elmúlt 10 évet vizsgálva, mondja Nógrádi Zoltán polgármester. A belterülete viszonylag nőtt, a területi változást a rendezési tervek mutatják. Az tény, hogy újabb külterületi szakaszokat vontak be a belterület fejlesztésébe, lakóövezeteket vagy különleges fejlesztési övezeteket alakítottak ki, ezáltal több 10 hektár termőföldi területet vontak ki a művelésből, de ez a külterület nagyságához képest elenyésző. A város 400 hektáron fekszik, ennek az ötöde – 80 hektár – ipari park. (Nógrádi szóbeli közlés, 2014)

Új lakóövezet született „fölsőváros” néven, teljesen közművesített, teljes infrastruktúrával ellátott lakótelkek kialakítása történt, mely lassan benépesül. A déli alsóvárosi részen mely még szintén a belterülethez tartozik, egy 160 főre tervezett lakóteleprész lett kijelölve, ahol a közművesítés el fog kezdődni, ha megfelelő számú telket értékesítettek már.

A belvárosban is van telekmozgás, cserélődnek az ingatlanok, de nem szeretnék, ha „amerikai eset” történne, hogy a belváros úgymond kihál és a külvárosi részek népesülnek be.

Ipari területek a másik nagy „etap” a szerkezet változásban. Az agráripari terület 1997-ben 10 hektárral indult, ez 2014-re már közel hatszorosára, majd 60 hektárra nőtt. A belterületen található, közművesített, különálló ipari vízhálózattal ellátott, megfelelő kapacitású elektromos áram és gázellátás. Ez okozta a legnagyobb szerkezetváltozást a városban.

Következő traktus a szerkezet változásban, a belső terek feltárása, az egészségügyi létesítmények hátsó traktusaiban parkolók alakultak ki, belső földtömb feltárások történtek, ennek köszönhetően egy olyan belvárosi hangulat kezd kialakulni, ha bemegy a beteg vagy a látogató ezekre a területekre, akkor megtalálja a fürdőszolgáltatást, a járó beteg szakellátást, háziorvos szakellátást, oktatást, kulturális tevékenységeket, azokat a városi funkciókat, melyek várossá tesznek tulajdonképpen egy várost.

A turisztikai övezet, a Szent János térsége, ahol tervezik a Móra domb újbóli helyreállítását, mely egy csodálatos kilátóval ellátott emlékhely lesz. Sikerült beszerezni az ehhez szükséges régészeti és természetvédelmi engedélyeket, valamit sikerült a területet is visszavásárolni. A belterülethez lesz sorolva, melynek szerepét a fürdőhöz kapcsolódó turisztika adja meg, hogy érdemes vele foglalkozni. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

5.4. VÁLTOZÁSOK A LAKOSSÁGSZÁMBAN

Az első adatok Mórahalom lélekszámát tekintve 1900-ból származnak, amikor is 2802 főt jegyeztek, mely szám szépen lassan növekedett köszönhetően annak, hogy a születések száma mindig felülmúlta az elhunytak és elköltözők számát. (3. táblázat)

3. táblázat: Mórahalom lélekszáma 1900-1949.

Évszám	1900	1910	1930	1949
Lélekszám (fő)	2802	3189	3873	4260

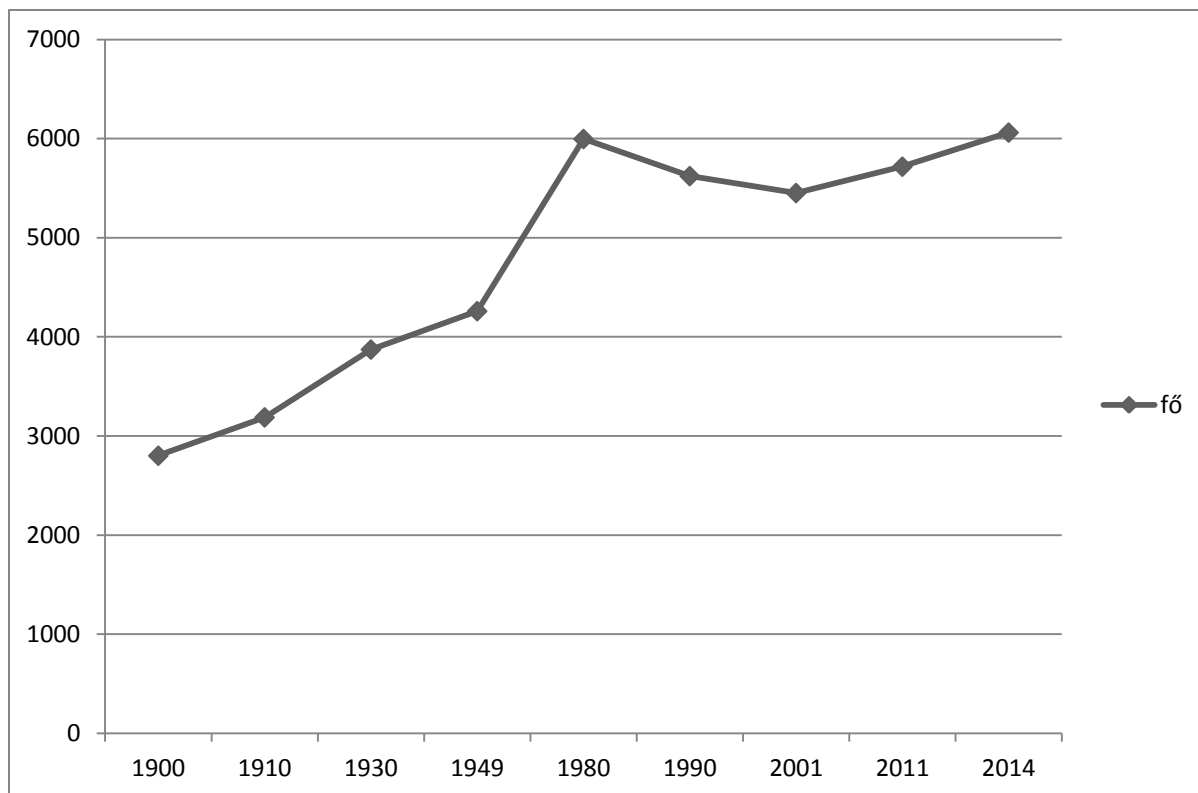
Saját szerkesztés, Az 1900. és 1910. évi adatok forrása: CsML, Szeged v. polgármestere ir. 2798/1912 sz. alatti kimutatás, amely a polgári népességet a tanyai kapitányságok szerint részletezi. Ez összevethető az 1930. és 1949. évi népszámlálás adatsoraival. (Juhász, 1992)

4. táblázat: Mórahalom lélekszáma 1980-2011.

Évszám	1980	1990	2001	2011
Állandó népesség (fő)	5997	5623	5452	5718
Lakó népesség (fő)	5869	5532	5472	5804

Saját szerkesztés, Adatok forrása: KSH, 2014

Az elmúlt bő harminc év távlatát vizsgálva a népesség gyenge ütemben, de csökkenést mutat (4. táblázat) egészen az ezredforduló elejéig, ezután tíz éven belül visszaáll az 1980-as lélekszám körüli állapotba, majd napjainkra kicsit fölé is emelkedik. Ez teljes mértékben beazonosítható a város fejlesztéseinek, munkahelyteremtő képességének, a Gyógyfürdő fejlődésének és a kellemes, élhető kisvárosi környezetnek, mely itt marasztalja, illetve idecsábítja a lakosságot.

2. diagram: Mórahalom lélekszám változása 1900-2014.

Saját készítés, Adatok forrása: 3. táblázat; 4. táblázat; Csányi szóbeli közlés 2014

A lélekszám változást több tényező is befolyásolja, mégpedig az élve születés, elhalálozás, a betelepülők és a várost elhagyók számának aránya.

5. táblázat: Mórahalom lakosság természetes lélekszám változása 2003-2012.

Évszám	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Élveszületések száma (fő)	49	59	68	60	68	57	55	54	44	37
Halálozások száma (fő)	88	96	92	85	89	83	97	86	107	76

Saját szerkesztés, Adatok forrása: KSH, 2014

6. táblázat: Mórahalom állandó odavándorlások száma 2003-2012.

Évszám	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
fő	170	157	138	180	173	195	131	124	115	110

Saját készítés, Adatok forrása: KSH, 2014

Mórahalom esetében lakosságszám növekedést tapasztalhatunk 2003-2012 közt, melyet a 2. *diagramon* is láthatunk. Ezt a növekedést a statisztikai adatokból kimutathatóan, a betelepülők növelték (6. *táblázat*), hisz ebben az időintervallumban minden évben felülmúlta az elhalálozás az élve születettek számát a helyi lakosok körében. (5. *táblázat*)

Elsősorban a Vajdaságból, Romániából vannak áttelepült lakosok, illetve a külső migráció is jelentős, például sokan jöttek ki Szegedről Mórahalomra lakni. Ezt a betelepült népséget a lakosság 3 – 4 %-ára prognosztizálja az alpolgármester úr. Vizsgálva az okát, hogy miért választják Mórahalmot ezek az emberek azt a választ kapjuk, hogy élhetőbb a környezet, a telekárak is viszonylag olcsóbbak, mint Szegeden vagy Domaszéken. Körülbelül 2 millió forintért közművesített építési telket lehet vásárolni. (Csányi szóbeli közlés, 2014) Azonban leszögezendő, hogy az építési telkeket úgy értékesítik, hogy ha nem építenek rá, akkor visszavásárolja tőlük az önkormányzat, ezzel kizárják azt a lehetőséget, hogy magánszemély továbbadja másik magánszemélynek a beépítendő területet. További oka lehet még a Mórahalomra költözésnek a magas színvonalú oktatás a bölcsődétől az iskoláig, valamint a városias környezetben megkapnak minden olyan szolgáltatást, amelyre szükségük van, például ilyen az orvosi ellátás is. Közbiztonság sokkal jobb, mint a környékben bárhol, köszönhetően ezt az önálló városi rendészetüknek, mely a rendőrséggel és a határrendészettel is együttműködik.

A betelepülők (6. *táblázat*) közel fele a városban dolgozik, például az önkormányzatnál vagy az Aranyszöm rendezvényháznál, amely a Tükörkép című Mórahalom városi havilap felelős kiadója is. (Csányi szóbeli közlés, 2014)

ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozatom előzménye egy tudományos kutatás megismerése volt, amelyben Mórahalom város és a Szent Erzsébet Gyógyfürdő turizmus vizsgálatát fejtették ki, valamint megállapították, hogy a volt mezőgazdasági kisváros, milyen jól felismerte az egészségturizmusra való építkezés lehetőségeit, melyet megfelelően kihasználva egy sikeres településsé kovácsolt a város vezetése. Mivel ebben a tudományos kutatásban nem érintették a településszerkezet változást, ezért ez az irány motivált a dolgozatom elkészítése során, így a témám a Mórahalom és a Szent Erzsébet Gyógyfürdő kapcsolatrendszer lett a 2003–2013-as időintervallumot vizsgálva, melyben szerettem volna bemutatni, hogy a Gyógyfürdő fejlesztése és fejlődése milyen hatással van a turizmusra, a gazdaságra és a település szerkezetre.

Az interjúk során kiemelném, hogy nagyon pozitív volt a fogadtatás mind az Önkormányzat dolgozói részéről, beleértve a polgármester- és az alpolgármester urat is, mind a fürdővezető és az ott dolgozók részéről. Szintén pozitívan érintett meg, hogy az interjúk során nem a város nagyszerűségére, tökéletességére fektették a hangsúlyt, hanem a részletes bemutatások közt kiemelték a hibás lépéseket is és hozzáfűzték az utólag levont következtetéseiket, valamint az újragondolás lehetőségét. Ez igen ritka hozzáállás, pedig köztudott, hogy a hibáiból tanul az ember, de sajnos nagyon kevesen képesek beismerni a hibáikat, főleg a nagyközönség előtt.

A területfejlesztési dokumentumelemzésem kapcsán azt a következtetést vontam le, hogy a város a kitűzött fejlesztési elképzeléseit meg tudta valósítani szinte egytől – egyig, amely pedig nem fért bele az aktuális programozási ciklusba azt a következőbe helyezték át, nem pedig elvetették kudarcként.

Vizsgáltam a mórähalmi helyi sajtóban a Szent Erzsébet Gyógyfürdő megjelenését a 2014.-évben saját kutatással, melyből azt a következtetést vontam le, hogy már nem fő hír a fürdő, mint régen volt, ami betudható annak, hogy a nagyobb fejlesztések már befejeződtek, és már csak marketing megjelenések olvashatók róla legtöbbször napjainkban.

A saját kutatásként elvégeztem a fürdőhöz kapcsolódó kereskedelmi szolgáltatások térképen való megjelenítését 2003 és 2013 évben. A kutatást mórähalmi lakosokkal való elbeszélgetéssel végeztem, melyet igen sikeresre értékelek, ugyanis szinte 99%-os pontossággal jelölték a térképeken a szolgáltatókat. A kutatásom eredményét összegeztem, majd azt a következtetést vontam le, hogy a kereskedelmi egységek száma 2003-ról 2013-ra megnövekedett, továbbá a fürdő köré, illetve a területére koncentrálódott.

A fürdő keresleti oldalát vizsgálva áttekintettem az elmúlt évek felméréseit és kutatásait, majd abból azt a következtetést vontam le, hogy nem készíték újabb kérdőívezést a fürdő vendégeivel, hanem napjaink korszerű vívmányait kihasználva a Facebookos és az internetes vendégkönyvet vizsgálom, majd elemzem. Ebből az elemzésből ugyanarra a következtetésre jutottam, mint a munkámat megelőző felmérések és kutatások, hogy az emberek szeretik látogatni a fürdőt, elégedettek a szolgáltatások ár – érték arányával és rendszeresen visszatérnek Mórahalomra.

Összefoglalva, dolgozatommal arra az eredményre jutottam, hogy a város vezetése valamint a fürdővezetés, jól kidolgozott, strukturált és összehangolt fejlesztési irányelveket alkot és valósít meg. A város dinamikus fejlődése nem állt meg a fürdő fejlesztésével, hanem az egészségturizmus mellett további látványosságokra és kikapcsolódási lehetőségekre építve szélesítik a palettájukat, ezzel növelve a városba látogatók körét.

A fürdő fejlődése a településszerkezetben eddig nem okozott változást, mivel nem vettek el területeket az újabb szolgáltatások miatt, hanem a meglévő területeket építették be korszerűbb épületekkel.

Bank és pénzváltó épült ki a külföldről idelátogatók kiszolgálására, továbbá egyre több szolgáltató egység kezdte meg működését. Az épületegyüttesek megváltoznak, a kis magánpanziókat felváltják a nagy panziók, a szálloda, amely település arculatváltozást eredményezett. A látogatói véleményekre is odafigyelnek, javaslatokat általában beépítik a következő fejlesztésekbe, ide értem a sósobát, a hangosítás kiépítését a szauna részlegben is stb.

A lélekszám változás tekintetében a statisztikai adatok elemzéséből évekre lebontva azt a következtetést vontam le, hogy a város természetes lélekszáma csökken a vizsgált időintervallumban, de a bevándorlásnak köszönhetően a város lakosság száma növekvő tendenciát mutat. Ezen statisztikai adatokból tehát kimutatható, hogy van betelepülés, és csak valószínűsíteni lehet, hogy közrejátszott a fürdő hatása abban, hogy Mórahalmot választották lakóhelyül és ezután is választják akár az ide utazók, akár az ide települők.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Cséfalvay Zoltán (1994): *A modern társadalomföldrajz kézikönyve*. IKVA Könyvkiadó Kft., Budapest 12-56.
- Dövényi Zoltán (szerk.) (2010): *Magyarország kistájainak katasztere*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest 74-77.
- Gál Mózes (1981): *Az alföld – Gyógyfürdői és fürdői*. Felelős kiadó: Dr. Árky István 21-28.
- Horváth Gyula (2003): *Európai regionális politika*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, Pécs 115.
- Jeney László, Kulcsár Dezső, Tózsá István (szerk.)(2013): *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak*. BCE Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék NGM Tervezéskezdinációért Felelős Államtitkársággal együttműködve, Budapest 111-126
- Juhász Antal (szerk) (1992): *Mórahalom, A település földje és népe*. Mórahalom Város Önkormányzata 15-132.
- Köszegfalvi György, Loydl Tamás (2001): *Településfejlesztés*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 196.
- László Mária, Pap Norbert (szerk.)(2007): *Bevezetés a terület- és településfejlesztésbe*. Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézet, Lomart, Pécs 13-20.
- Magyar Istvánné (2001): *Mórahalmi krónika 3*. Mórahalom: Közösségi ház; Szeged: Bába 53-55.; 224-227.; 283.
- Martyin Zita, Boros Lajos (2012): A turizmus szerepe Mórahalom fejlődésében. In: Dr. Gulyás László (szerk.): *Közép-Európai Közlemények*. Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata, V. évfolyam 2. szám, 2012/2. No. 17. 145-157.
- Michalkó Gábor, Rátz Tamra (2011): *Egészségturizmus és életminőség Magyarországon: Fejezetek az egészség, az utazás és a jól(l)ét magyarországi összefüggéseiről*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest 27-33.; 36-39.; 51-68.; 139-140.
- Nárai Márta, Rechnitzer János (szerk)(1999): *Elválaszt és összeköt – A határ*. MTA RKK 10-70.
- Németh Andrea (2013): Vendégekre építve, Fejlesztések A-tól Z-ig, Csobbanó rovat. *Turizmus Panoráma*. XIII. évfolyam 6. szám 43.
- Puczkó László, Rátz Tamara (2002): *A turizmus hatásai*. Aula, Budapest 49-115.
- Rechnitzer János – Smahó Melinda (2011): *Területi politika*. Akadémiai Kiadó, Budapest 33.
- Rechnitzer János (szerk.)(2007): *Település és fejlesztés*. KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Felelős kiadó: Menner Ákos, Budapest 13-16.
- Szécsy György (1967): *Képek Mórahalom múltjából és jelenéből*. Mórahalmi Tanács, Szegedi Nyomda 9.; 12.-13.; 32.; 60.-61.
- Székely Andrea (2013): *Területi tervezés*. előadás jegyzet Coospace 2013/14 I. félév

Szóbeli közlés

- 2013.10.03 Farkas Gábor, fürdővezető
- 2014.02.28 Csányi László, alpolgármester
- 2014.02.28 Nógrádi Zoltán, polgármester
- 2014.03.07 Farkas Gábor, fürdővezető

Egyéb dokumentumok

- Mórahalom Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája* – Mórahalom 2008. 21-162.

Internetes források

<http://www.thermalpanzio.hu/hu/hirek/ismerje-meg-morahalom-varosat.html>
(letöltve: 2013.09.10.)

<http://www.ingatlanet.hu/statisztika/M%C3%B3rahalom> (letöltve: 2013.11.10)

www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2013.xls (letöltve: 2014.01.12)

www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/jarasok.xls (letöltve: 2014.01.12)

www.colosseumhotel.hu (letöltve: 2014.01.20)

http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/a_3000_bringas_videke/2367431/
(letöltve: 2014.01.30)

<http://www.morahalom.hu/telepulestortenet> (letöltve: 2013.09.12)

<http://www.erzsebetfurdo.morahalom.hu/hu/info/furdo/gyogyfurdo.html>
(letöltve: 2013.09.25)

<http://www.erzsebetfurdo.morahalom.hu/hu/info/termeszettjaras/nagyszeksosto.html>
(letöltve: 2013.03.05)

<http://www.morahalmibivalyok.morahalom.hu/hu/> (letöltve: 2014.02.10)

http://www.morahalom.hu/25_eve_varos_morahalom (letöltve: 2014.02.29)

http://www.morahalom.hu/fejlesztési_elkepzelesek (letöltve: 2014.03.03)

<http://web.morahalom.hu/varosunk/templom.htm> (letöltve: 2014.03.03)

<http://szegedma.hu/hir/szeged/2013/05/megnyilt-az-asotthalom-kiralyhalom-kozuti-hataratkelohely-fotok.html> (letöltve: 2013.11.10)

http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/wellness_koltozik_a_varoshaza_helyere/2377304/ (letöltve: 2014.04.08)

<http://www.facebook.com/furdomorahalom> (letöltve: 2014.09.29)

<http://www.erzsebetfurdo.morahalom.hu/vendegkonyv> (letöltve: 2014.10.01)